

Kommunfullmäktige

§150

Dnr KS 2019-69

Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 1:2, Färsna naturreservat Beslut

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Förklara, med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken, ett område som omfattar del av fastigheten Färsna 1:2 som naturreservat, samt anta tillhörande reservatsföreskrifter, syfte och avgränsning.
2. Fastställa skötselplan enligt bilaga 2 till samhällsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande för naturreservatet Färsna.
3. Kommunstyrelsen anslår 495 tkr i investeringsmedel för iordningsställande av Färsna naturreservat.
4. Finansiering sker med kommunstyrelsens anslag för investeringar 2022 och 2023.
5. Större engångsskötselåtgärder enligt skötselplanen, som belastar driftbudgeten var 5-10 år, finansieras i kommande mål- och budgetprocesser.
6. Årlig skötsel enligt skötselplan samt årliga kapitalkostnader, sammantaget 242 tkr, finansieras genom omfördelning av befintliga budgetmedel för medfinansiering av LONA-projekt.

Sammanfattning av ärendet

Samhällsbyggnadskontoret har tagit fram ett förslag till naturreservat för Färsna. Handlingarna för reservatet består av beslutshandling med beskrivning av reservatet, syfte och föreskrifter och beslutskarta med gränser. Till handlingarna hör även en skötselplan. Färsna är ett tätortsnära område på cirka 82 hektar, beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Marken ägs av Norrtälje kommun.

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Det är reservatsföreskrifterna (A-D-föreskrifter) som ska styra så att syftet med reservatet uppfylls. Reservatsföreskrifterna beskriver vad som är tillåtet och inte tillåtet i naturreservatet. Föreskrifterna finns i bilaga 1 s.4-7. och ska läsas i sin helhet. Formuleringen att skogsbruk undantas behövs för att förtydliga att skogsvårdslagen inte kommer att gälla i reservatet. Detta hindrar inte att kullfallna träd tas bort om de hotar reservatets syfte. Kontoret har efter samrådet förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Granbarkborren är inte bara ett hot mot granen i sig utan även mot de sällsynta arter i reservatet som är beroende av den. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats. Beslutet bedöms medföra kostnader för kommunen i form av utmärkning av reservatets gränser och informationsskyltar, skötselkostnader, uppföljningar av

bevarandemål, tillsyn och naturbevakning. Den största posten är skötsel, det handlar om såväl engångsåtgärder som återkommande skötselåtgärder.
Total kostnad för förslaget beräknas till 495 tkr i nettoinvesteringar, 760 tkr i engångsåtgärder och 242 tkr i återkommande årlig skötsel samt kapitalkostnader

Beslutsunderlag

§151 KS Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 1_2, Färsna naturreservat(423435) (0)_TMP

Bilaga 1. Beslut Färsna_220902_redigerad utifrån beslut i SBU §56

Ändringslogg Bilaga 1. utifrån beslut i SBU §56

Bilaga 2. Samrådsredogörelse Färsna naturreservat

Bilaga 3. Skötselplan Färsna_220823 med fornminnen

Bilaga 4. Budget Färsna naturreservat 20220216

Beslutande sammanträde

Yrkanden

Per Lodenius (C), Camilla Rydstrand (MP), Robert Beronius (L), Andrea Kronvall (SD), Jessica Hilwäyn (V) och Yvonne Svensson (ROOP) yrkar bifall till kommunstyrelsens förslag.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunfullmäktige kan besluta i enlighet med kommunstyrelsens förslag, som bifalls av Per Lodenius (C), Camilla Rydstrand (MP), Robert Beronius (L), Andrea Kronvall (SD), Jessica Hilwäyn (V) och Yvonne Svensson (ROOP), och finner att kommunfullmäktige beslutar i enlighet med förslaget.

Beslutet ska skickas till

Länsstyrelsen för kungörelse
Naturvårdsverket
Havs- och vattenmyndigheten
Statens jordbruksverk
Boverket
Lantmäterimyndigheten
Riksantikvarieämbetet
Skogsstyrelsen
SGU
Planavdelningen
Paragrafen är justerad

Kommunstyrelsen

§151

Dnr KS 2019-69

**Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 1:2, Färsna naturreservat
Beslut**

Kommunstyrelsen föreslår:

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Förklara, med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken, ett område som omfattar del av fastigheten Färsna 1:2 som naturreservat, samt anta tillhörande reservatsföreskrifter, syfte och avgränsning.
2. Fastställa skötselplan enligt bilaga 2 till samhällsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande för naturreservatet Färsna.
3. Kommunstyrelsen anslår 495 tkr i investeringsmedel för iordningsställande av Färsna naturreservat.
4. Finansiering sker med kommunstyrelsens anslag för investeringar 2022 och 2023.
5. Större engångsskötselåtgärder enligt skötselplanen, som belastar driftbudgeten var 5-10 år, finansieras i kommande mål- och budgetprocesser.
6. Årlig skötsel enligt skötselplan samt årliga kapitalkostnader, sammantaget 242 tkr, finansieras genom omfördelning av befintliga budgetmedel för medfinansiering av LONA-projekt.
7. Kommunstyrelsen beslutar att reservatföreskrifterna i Bilaga 1. ska ändras så att virke angripet av granbarkborre får utföras ur reservatet.

Sammanfattning av ärendet

Samhällsbyggnadskontoret har tagit fram ett förslag till naturreservat för Färsna. Handlingarna för reservatet består av beslutshandling med beskrivning av reservatet, syfte och föreskrifter och beslutskarta med gränser. Till handlingarna hör även en skötselplan. Färsna är ett tätortsnära område på cirka 82 hektar, beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Marken ägs av Norrtälje kommun.

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Det är reservatsföreskrifterna (A-D-föreskrifter) som ska styra så att syftet med reservatet uppfylls. Reservatsföreskrifterna beskriver vad som är tillåtet och inte tillåtet i naturreservatet. Föreskrifterna finns i bilaga 1 s.4-7. och ska läsas i sin helhet. Formuleringen att skogsbruk undantas behövs för att förtydliga att skogsvårdslagen inte kommer att gälla i reservatet. Detta hindrar inte att kullfallna träd tas bort om de hotar reservatets syfte. Kontoret har efter samrådet förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna

så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Granbarkborren är inte bara ett hot mot granen i sig utan även mot de sällsynta arter i reservatet som är beroende av den. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.

Beslutet bedöms medföra kostnader för kommunen i form av utmärkning av reservatets gränser och informationsskyltar, skötselkostnader, uppföljningar av bevarandemål, tillsyn och naturbevakning. Den största posten är skötsel, det handlar om såväl engångsåtgärder som återkommande skötselåtgärder.

Total kostnad för förslaget beräknas till 495 tkr i nettoinvesteringar, 760 tkr i engångsåtgärder och 242 tkr i återkommande årlig skötsel samt kapitalkostnader.

Beslutsunderlag

§56 SBU Protokollsutdr. inkl. handlingar- Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 12, Färsna naturres(422577) (0)_TMP

Bilaga 1. Beslut Färsna_220902_redigerad utifrån beslut i SBU §56

Bilaga 2. Samrådsredogörelse Färsna naturreservat

Bilaga 3. Skötselplan Färsna_220823 med fornminnen

Bilaga 4. Budget Färsna naturreservat 20220216

Ändringslogg Bilaga 1. utifrån beslut i SBU §56

Beslutande sammanträde

Deltar ej i beslut

Sören Karlsson (SD) meddelar att Sverigedemokraterna ej deltar i beslutet.

Yrkanden

Per Lodenius (C) yrkar bifall till samhällsbyggnadsutskottets förslag med tillägget att reservatföreskrifterna i Bilaga 1. ska ändras så att virke angripet av granbarkborre får utföras ur reservatet.

Robert Beronius (L), Ann Lewerentz (M), Hanna Stymne Bratt (S), Tommy Lundquist (C) och Camilla Rydstrand (MP) yrkar bifall till kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskotts förslag och till Per Lodenius (C) tilläggsyrkande.

Beslutsgång

Ordföranden frågar om kommunstyrelsen kan besluta i enlighet med samhällsbyggnadsutskottets förslag, som bifalls av Per Lodenius (C), Robert Beronius (L), Ann Lewerentz (M), Hanna Stymne Bratt (S). Tommy Lundquist (C) och Camilla Rydstrand (MP), och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Ordföranden frågar därefter om kommunstyrelsen kan besluta i enlighet med Per Lodenius (C) tilläggsyrkande som bifalls av Robert Beronius (L), Ann Lewerentz (M), Hanna Stymne Bratt (S), Tommy Lundquist (C) och Camilla Rydstrand (MP) och finner att kommunstyrelsen beslutar i enlighet med förslaget.

Beslutet ska skickas till

Länsstyrelsen för kungörelse

Naturvårdsverket

Havs- och vattenmyndigheten

Statens jordbruksverk

Justerandes sign

Utdragsbestyrkande

Boverket
Lantmäterimyndigheten
Riksantikvarieämbetet
Skogsstyrelsen
SGU
Planavdelningen
Paragrafen är justerad

**Kommunstyrelsens
samhällsbyggnadsutskott**

§56

Dnr KS 2019-69

**Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 1:2, Färsna naturreservat
Beslut**

Kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott föreslår:

Kommunstyrelsen föreslår:

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Förklara, med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken, ett område som omfattar del av fastigheten Färsna 1:2 som naturreservat, samt anta tillhörande reservatsföreskrifter, syfte och avgränsning,
2. Fastställa skötselplan enligt bilaga 2 till samhällsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande för naturreservatet Färsna.
3. Kommunstyrelsen anslår 495 tkr i investeringsmedel för iordningsställande av Färsna naturreservat.
4. Finansiering sker med kommunstyrelsens anslag för investeringar 2022 och 2023.
5. Större engångsskötselåtgärder enligt skötselplanen, som belastar driftbudgeten var 5-10 år, finansieras i kommande mål- och budgetprocesser.
6. Årlig skötsel enligt skötselplan samt årliga kapitalkostnader, sammantaget 242 tkr, finansieras genom omfördelning av befintliga budgetmedel för medfinansiering av LONA-projekt.
7. Samhällsbyggnadsutskottet beslutar för egen del:
Samhällsbyggnadskontoret får i uppdrag att undersöka konsekvenserna av en ändring av texten i Bilaga 1 s. 6 enligt Per Lodenius (C) yrkande.

Sammanfattning av ärendet

Samhällsbyggnadskontoret har tagit fram ett förslag till naturreservat för Färsna. Handlingarna för reservatet består av beslutshandling med beskrivning av reservatet, syfte och föreskrifter och beslutskarta med gränser. Till handlingarna hör även en skötselplan. Färsna är ett tätortsnära område på cirka 82 hektar, beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Marken ägs av Norrtälje kommun.

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Det är reservatsföreskrifterna (A-D-föreskrifter) som ska styra så att syftet med reservatet uppfylls. Reservatsföreskrifterna beskriver vad som är tillåtet och inte tillåtet i naturreservatet. Föreskrifterna finns i bilaga 1 s.4-7. och ska läsas i sin helhet. Formuleringen att skogsbruk undantas behövs för att förtydliga att skogsvårdslagen inte kommer att gälla i reservatet. Detta hindrar inte att kullfallna träd tas bort om de hotar reservatets syfte. Kontoret har efter samrådet förtydligat målbilden för skötseln,

skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Granbarkborren är inte bara ett hot mot granen i sig utan även mot de sällsynta arter i reservatet som är beroende av den. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.

Beslutet bedöms medföra kostnader för kommunen i form av utmärkning av reservatets gränser och informationsskyltar, skötselkostnader, uppföljningar av bevarandemål, tillsyn och naturbevakning. Den största posten är skötsel, det handlar om såväl engångsåtgärder som återkommande skötselåtgärder.

Total kostnad för förslaget beräknas till 495 tkr i nettoinvesteringar, 760 tkr i engångsåtgärder och 242 tkr i återkommande årlig skötsel samt kapitalkostnader.

Beslutsunderlag

Tjänsteutlåtande - Inrättande Färsna naturreservat 20220816

Bilaga 1. Beslut Färsna_220816

Bilaga 2. Samrådsredogörelse Färsna naturreservat

Bilaga 4. Budget Färsna naturreservat 20220216

Beslutande sammanträde

Yrkanden

Per Lodenius (C) yrkar att kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott beslutar i enlighet med beslutsförslaget i samhällsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande i ärendet med följande tillägg:

Att se över vilken konsekvens för bedömning av Naturreservatets bildande utbyte av texten "åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare genom utplacering av fällor, utläggning av fångstvirke, fällning av angripna granar, rotkapning av vindfällda granar och/eller barkning. Inga träd ska föras ut ur naturreservatet med undantag för eventuellt infört fångstvirke." mot en tidigare skrivning som löd "åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare, genom fällning av angripna träd, barkning, rotkapning av vindfällda träd, utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt angripet virke och fångstvirke får föras ut ur reservatet." innebär.

Camilla Rydstrand (MP) yrkar bifall till förslaget.

Deltar ej i beslut

Andrea Kronvall (SD) deltar ej i beslutet.

Beslutsgång

Ordföranden föreslår att samhällsbyggnadsutskottet beslutar i enlighet med Per Lodenius (C) yrkande som bifalls av Camilla Rydstrand (MP) och finner att utskottet beslutar i enlighet med förslaget.

Beslutet ska skickas till

Länsstyrelsen för kungörelse
Naturvårdsverket
Havs- och vattenmyndigheten
Statens jordbruksverk
Boverket
Lantmäterimyndigheten
Riksantikvarieämbetet
Skogsstyrelsen
SGU
Planavdelningen

Paragrafen är justerad

Planavdelningen

Handläggare: Frida Skagerberg
Titel: Kommunekolog
E-post: frida.skagerberg@norrtalje.se

Till: Kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott

Inrättande av kommunalt naturreservat på del av fastigheten Färsna 1:2, Färsna naturreservat

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott föreslår:

Kommunstyrelsen föreslår:

Kommunfullmäktige beslutar:

1. Förklara, med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken, ett område som omfattar del av fastigheten Färsna 1:2 som naturreservat, samt anta tillhörande reservatsföreskrifter, syfte och avgränsning.
2. Fastställa skötselplan enligt bilaga 2 till samhällsbyggnadskontorets tjänsteutlåtande för naturreservatet Färsna.
3. Kommunstyrelsen anslår 495 tkr i investeringsmedel för iordningsställande av Färsna naturreservat.
4. Finansiering sker med kommunstyrelsens anslag för investeringar 2022 och 2023.
5. Större engångsskötselåtgärder enligt skötselplanen, som belastar driftbudgeten var 5-10 år, finansieras i kommande mål- och budgetprocesser.
6. Årlig skötsel enligt skötselplan samt årliga kapitalkostnader, sammantaget 242 tkr, finansieras genom omfördelning av befintliga budgetmedel för medfinansiering av LONA-projekt.

Sammanfattning av tjänsteutlåtandet

Samhällsbyggnadskontoret har tagit fram ett förslag till naturreservat för Färsna. Handlingarna för reservatet består av beslutshandling med beskrivning av reservatet, syfte och föreskrifter och beslutskarta med gränser. Till handlingarna hör även en skötselplan. Färsna är ett tätortsnära område på cirka 82 hektar, beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Marken ägs av Norrtälje kommun.

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Det är reservatsföreskrifterna (A-D-föreskrifter) som ska styra så att syftet med reservatet uppfylls. Reservatsföreskrifterna beskriver vad som är tillåtet och inte tillåtet i naturreservatet. Föreskrifterna finns i bilaga 1 s.4-7. och ska läsas i sin helhet. Formuleringen att skogsbruk undantas behövs för att förtydliga att skogsvårdslagen inte kommer att gälla i reservatet. Detta hindrar inte att kullfallna träd tas bort om de hotar reservatets syfte. Kontoret har efter samrådet förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Granbarkborren är inte bara ett hot mot granen i

sig utan även mot de sällsynta arter i reservatet som är beroende av den. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.

Beslutet bedöms medföra kostnader för kommunen i form av utmärkning av reservatets gränser och informationsskyltar, skötselkostnader, uppföljningar av bevarandemål, tillsyn och naturbevakning. Den största posten är skötsel, det handlar om såväl engångsåtgärder som återkommande skötselåtgärder. Total kostnad för förslaget beräknas till 495 tkr i nettoinvesteringar, 760 tkr i engångsåtgärder och 242 tkr i återkommande årlig skötsel samt kapitalkostnader.

Ärendet

Beskrivning

Samhällsbyggnadskontoret har tagit fram ett reservatsförslag med tillhörande beslutskarta och skötselplan för Färsna. Färsna är ett tätortsnära område på cirka 82 hektar, beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Marken ägs av Norrtälje kommun och Norrtälje kommun föreslås vara förvaltare.

Förslaget till beslut och skötselplan har varit ute på samråd och nedan följer en sammanfattad samrådsredogörelse.

Färsna är ett tätortsnära område beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Området har stor betydelse för friluftslivet och är idag ett öppet besöks-, informations- och utbildningscentrum för olika aktiviteter knutna till naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård, djurhållning och småskaligt jordbruk. Området har mycket stor betydelse som utflyktsmål för allmänhet och skolor. I området finns en delsträcka av Roslagsleden och ett elbelyst motionsspår som är sammanlänkat med motionsspåret i Vigelsjö naturreservat väster om Norrtälje stad. Det finns gott om mindre stigar i området.

Syfte

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Syftet ska uppnås genom att:

- området är ett öppet och tillgängligt besöksmål och områdets höga värden för det rörliga friluftslivet tillgodoses, tillvaratas och utvecklas,
- skötseln tar hänsyn till att Färsna gård med tillhörande odlingslandskap och skog är en gammal roslagsgård där landskapet formats av äldre jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Skötsel av gården, odlingslandskapet och andra värdefulla kulturmiljöelement sker med hänsyn till områdets natur- och kulturmiljövärden,
- kulturmiljöelement som fornlämningar värnas och vårdas på ett sådant sätt att forna tiders bruk av området förtydligas,
- betes-, slätter- och åkermark hävdas genom bete, slätter respektive åkerbruk,
- skogarna undantas från skogsbruk,
- områdets skogsmark underställs naturvårdande skötsel, exempelvis naturvårdsröjning, friställning av värdefulla träd, skogsbetesdrift och andra skötselåtgärder som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900. Eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning,
- inga anläggningar eller byggnader ska tillkomma i reservatet annat än vad som behövs för reservatsskötseln, jordbruket, friluftslivet, pedagogisk verksamhet, gårdsverksamheten eller som komplettering till befintlig gårdsbebyggelse.

Reservatsföreskrifter

Det är reservatsföreskrifterna (A-D-föreskrifter) som beskriver hur syftet med naturreservatet ska uppnås genom att beskriva vad som är tillåtet och inte tillåtet. Föreskrifterna finns i bilaga 1 s.4-7. Reservatsföreskrifterna är kopplade till varandra och ska läsas i sin helhet. Föreskrifterna består av A-

föreskrifter som beskriver vad som är förbjudet i reservatet, B-föreskrifter som beskriver vilket intrång som är tillåtet, C-föreskrifter som beskriver vad som är förbjudet för allmänheten och D-föreskrifter som beskriver undantag. I D-föreskrifterna finns också B-föreskrifterna beskrivna. Ordningen och strukturen på föreskrifterna följer miljöbalken och den ordning som reservatsföreskrifter vanligen har.

Formuleringen att skogsbruk undantas behövs för att förtydliga att skogsvårdslagen inte kommer att gälla i reservatet. Detta hindrar inte att kullfallna träd tas bort om de hotar reservatets syfte.

Kontoret har efter samrådet förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhugning motsvarar tidigare tiders husbehovshugning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Granbarkborren är inte bara ett hot mot granen i sig utan även mot de sällsynta arter i reservatet som är beroende av den. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.

För den biologiska mångfalden är kvarlämning av död ved nödvändigt så länge den inte strider mot reservatets syfte. Detta gäller barrträd men även lövträd som ek och sälg. Även väl avgränsat är det bra att behålla för insekters skull i solbelysta bryn och för groddjur vid groddjursdammar.

Igenläggande av diken gäller sumpskogarna där det kan vara intressant att lägga igen diken för att återskapa tidigare hydrologi.

Geografisk avgränsning

Det framtagna förslaget för bildandet av naturreservatet upptar en yta om ca 82 ha. Reservatet består av del av fastighet Färsna 1:2. Den geografiska avgränsningen är nu inmätt i fält. I öst och syd gränsar reservatet till privat mark. Områdets norra avgränsning följer kraftledningsgatans södra trädkant. I väster ska reservatsgränsen följa befintligt stängsel som avgränsar betesmark och ligga cirka 1 meter utanför stängslet. Elljusspåret kommer därför att ligga utanför naturreservatets gränser i väster och norr. Se bild 1 för beslutskartan med reservatsavgränsning på fastighetskartan.

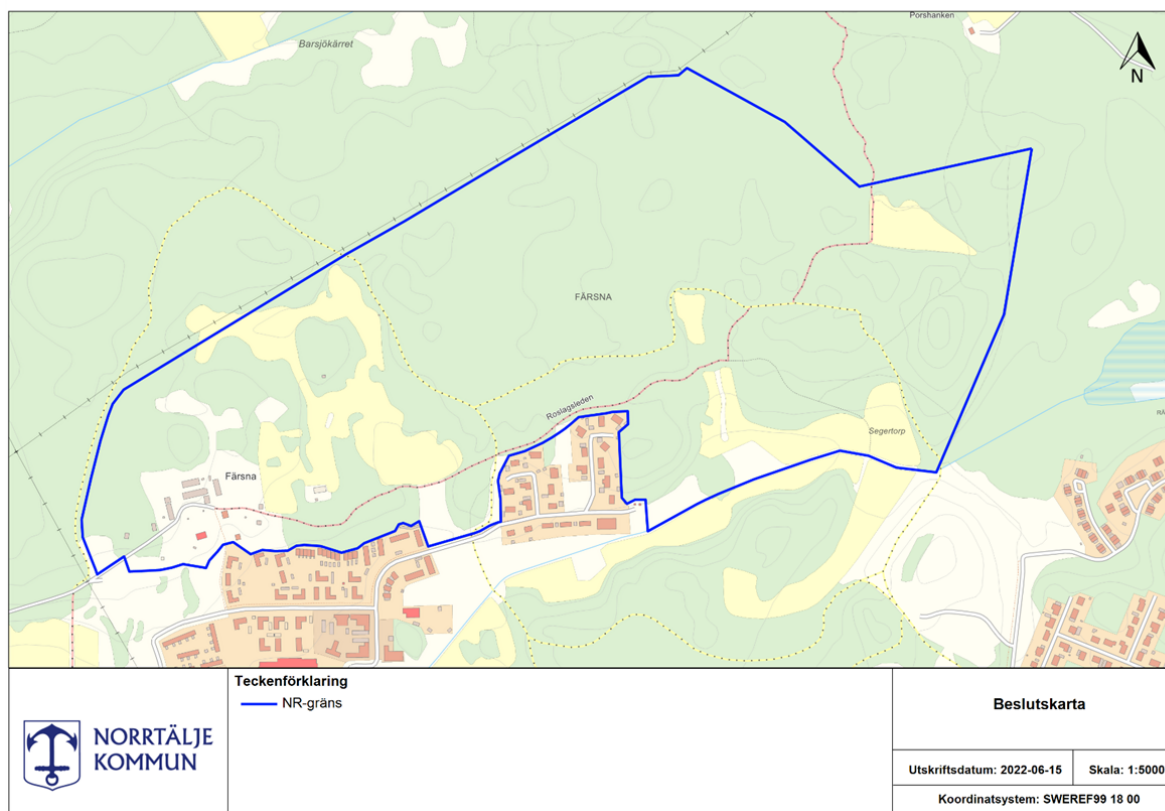

Bild 1. Beslutskarta

Samråd och samrådsredogörelse

Förslag till beslut och skötselplan har varit ute på samråd. Yttrandena har diarieförts i ärende KS 2019–69. Redogörelse för ändringar, bemötande och förtydliganden finns i en samrådsredogörelse. Förtydliganden har gjorts avseende skötsel av en betespräglad skog, åtgärder mot granbarkborre samt skötsel av skogsbete. En utförlig samrådsredogörelse finns i bilaga 3.

Ärendets beredning

Kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott har tidigare beslutat:

2019-01-23 Kommunstyrelsens samhällsbyggnadsutskott ger förvaltningen i uppdrag att ta fram ett förslag till att inrätta ett kommunalt naturreservat vid Färsna gård i Norrtälje kommun.

Kommunstyrelsen har tidigare beslutat:

- 2019-09-16
1. Kommunstyrelsen beslutar godkänna projektplanen för inrättande av kommunalt naturreservat i Färsna.
 2. Kommunstyrelsen anslår 200 tkr för finansiering av uppdraget under 2019.
 3. Anslaget finansieras med kommunstyrelsens anslag för oförutsedda utgifter.
 4. Kommunstyrelsen uppdrar till förvaltningen att i projektplanen tillföra ett avsnitt om dialog med civilsamhälle och intresseorganisationer.

2020-08-17

1. Genomföra samråd om bildande av naturreservatet Färsna samt tillhörande skötselplan.
2. Ge förvaltningen i uppdrag att ansöka om markåtkomstbidrag hos Länsstyrelsen

Under hösten 2019 hölls två informationsmöten på kommunen för sakägare, ägare till grannfastigheter, intresseorganisationer och intresserad allmänhet. Dialog har därefter hållits med aktörer på Färsna gård. Under tre veckor i mars 2020 var förslaget ute på internremiss hos berörda kommunala förvaltningar.

Kommunen har förelagt ägare och innehavare av särskilt rätt till mark om yttrade, samrått med myndigheter samt övriga intressenter under tiden 1 februari till och med 18 mars 2022.

Lagkrav

Kommunen har rätt att inrätta naturreservat enligt 7 kap. 4 § miljöbalken.

Enligt 38 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. ska kommunen se till att områden och naturföremål mäts och kartläggs, om det behövs. Förordningen anger således miniminivån utan precisering av hur mätning och kartläggning ska ske. I Naturvårdsverkets vägledningar för Gränsarbeten vid områdesskydd enligt miljöbalken och Att skylta skyddad natur preciseras hur mätning och kartläggning bör genomföras. När naturreservatsbeslutet vunnit laga kraft mot alla berörda sakägare ska, om det inte gjorts tidigare, naturreservatsgränsens inmätta brytpunkter markeras fysiskt i form av träpålar eller liknande. Den slutliga utmärkningen innebär att områdesskyddsgränsen utmärks definitivt genom röjning, målning och märkning i enlighet med Naturvårdsverkets vägledning Att skylta skyddad natur.

Koppling till gällande styrdokument

I kommunens Mål och budget 2019-2021 är en av satsningarna att inrätta Färsna gård som naturreservat. I kommunens gällande översiktsplan pekas Färsna ut som ett område där förutsättningarna för områdesskydd enligt miljöbalken bör utredas. Norrtälje kommunfullmäktige har också vid tidigare tillfällen beslutat att inriktningen är att skydda Färsna gård och de omkringliggande markerna i Fördjudad översiktsplan för Färsna gård (1991) och Utvecklingsplan för Norrtälje stad (2004). Färsna omnämns också i Grönstrukturstrategi för Norrtälje stad (2016).

Ekonomiska konsekvenser och riskanalys

Beslutet bedöms medföra kostnader för kommunen i form av utmärkning av reservatets gränser och informationsskyltar, skötselkostnader, uppföljningar av bevarandemål, tillsyn och naturbevakning. Den största posten är skötsel, det handlar om såväl engångsåtgärder som återkommande skötselåtgärder. Se skötselplanen i bilaga 3 samt budget i bilaga 4.

Ekonomisk kalkyl

Investeringar

2022	195 tkr
2024	300 tkr

Totalt nettoinvesteringar 495 tkr

Investeringar 2022 delfinansieras av Naturvårdsverket med 105 tkr.

Kapitalkostnader för investeringarna beräknas uppgå till 32 tkr per år, räknat på en internränta på 1,5 % samt avskrivningstid på 20 år.

Engångsskötselåtgärder

2023	160 tkr
2024	350 tkr
2025	250 tkr

Totalt engångsskötselåtgärder 760 tkr

Större engångsskötselåtgärder kan belasta driftbudgeten var 5-10 år och kommer att hanteras i kommande mål- och budgetprocesser.

Återkommande årlig skötsel 210 tkr

I budget för 2022 finns 500 tkr avsatta för medfinansiering av LONA-projekt. Av dessa kommer 242 tkr att omfördelas till återkommande årlig skötsel enligt skötselplan samt årliga kapitalkostnader för Färsna naturreservat

Då skogsbruk inte längre får utföras på utpekad del av fastigheten kan det bli en eventuell inkomstförlust. Kommunen har därför ansökt om statligt bidrag motsvarande maximalt 50% av värdeminskningen som inrättandet av reservatet bedöms innebära. Om denna ansökan blir godkänd och hur stor den eventuella summan blir är i skrivande stund inte beslutat.

Samhällsbyggnadskontorets analys och slutsatser

Färsna är ett välbesökt tätortsnära naturområde som är mycket viktigt ur kultur- och friluftssynpunkt. Området spelar också en viktig roll för naturpedagogiska verksamheter. Området hyser höga natur- och kulturvärden och har en lång historisk markanvändning. I området finns en mängd rödlistade och hotade arter som är knutna till odlingslandskapet, äldre barrskog och kalkbarrskog. Storskalig skogsavverkning, dikning och annan exploatering skulle innebära att områdets natur-, kultur- och friluftsvärden äventyrades. Genom att inrätta ett naturreservat så säkerställer vi att områdets höga värden får finnas kvar.

Norrtälje kommun bedömer att bildandet av ett naturreservat i det aktuella området är förenligt med gällande översiktsplan från 2013. Det är också förenligt med Alliansen för Norrtälje kommuns 88-punktsprogram.

Kommunen finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående natur-, kultur- och friluftsvärden finns skäl att besluta om att bilda naturreservat i området samt att förordna om föreskrifter för att skydda området samt att fastställa en skötselplan.

Tidplaner

Beslutet får laga kraft tre veckor efter att protokollet anslagits, förutsatt att det inte överklagas.

Anna Keskitalo
Samhällsbyggnadsdirektör
Samhällsbyggnadskontoret

Charlotte Köhler
Tf Planchef
Planavdelningen

Bilagor

1. Förslag till beslut, Färsna naturreservat, med beslutscharta
2. Samrådsredogörelse
3. Skötselplan med kartor
4. Budget Färsna naturreservat

Beslut skickas till

Länsstyrelsen för kungörelse
Naturvårdsverket
Havs- och vattenmyndigheten
Statens jordbruksverk
Boverket
Lantmäterimyndigheten
Riksantikvarieämbetet
Skogsstyrelsen
SGU
Planavdelningen

Färsna naturreservat

Föreskrifter - Avgränsning - Skötselplan

Beslutshandling 2022-XX-XX

NORRTÄLJE
KOMMUN

Färsna naturreservat

Dnr KS 2019-69

Beslut om bildande av Färsna naturreservat i Norrtälje kommun

Norrtälje kommuns beslut

Norrtälje kommun beslutar med stöd av 7 kap. 4 § miljöbalken att förklara det område som avgränsas på bifogad karta (bilaga 1) som naturreservat. Reservatets namn ska vara Färsna naturreservat.

Med stöd av 3 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Norrtälje kommun bifogad skötselplan (bilaga 3) med mål, riktlinjer och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning. Förvaltare för naturreservatet ska vara Norrtälje kommun i enlighet med 2 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

Beslutet riktar sig till allmänhet, fastighetsägare och innehavare av särskild rätt, vars rättigheter att använda mark- och vattenområden inom reservatsområdet berörs.

Uppgifter om naturreservatet

Reservatets namn:	Färsna naturreservat
Kommun:	Norrtälje kommun
Naturvårdsregister-ID:	2052889
Läge:	Norr om Norrtälje tätort. Ett hundratal meter norr om tätortsbebyggelsen.
Naturgeografisk region:	Svealands sprickdalslandskap med lerslättsdalar och sjöbäcken
Fastighet:	Del av Färsna 1:2
Areal:	Cirka 82 ha
Markägare:	Norrtälje kommun
Reservatsförvaltare:	Norrtälje kommun

Syftet med naturreservatet

Syftet med reservatet ska vara att vårda, bevara och utveckla ett tätortsnära natur- och friluftsområde med höga biologiska och kulturhistoriska värden. I reservatet ska områdets gårdsmiljö, historiska skogs- och odlingslandskap, skyddsvärda skogsområden, fornlämningar liksom värdefullt växt- och djurliv vårdas. Områdets stora betydelse för friluftsliv och naturstudier ska tillvaratas och stärkas, dock på ett sådant sätt att det inte äventyrar dess natur- och kulturvärden.

Syftet ska uppnås genom att:

- området är ett öppet och tillgängligt besöksmål och områdets höga värden för det rörliga friluftslivet tillgodoses, tillvaratas och utvecklas,
- skötseln tar hänsyn till att Färsna gård med tillhörande odlingslandskap och skog är en gammal roslagsgård där landskapet formats av äldre jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Skötsel av gården, odlingslandskapet och andra värdefulla kulturmiljöelement sker med hänsyn till områdets natur- och kulturmiljövärden,
- kulturmiljöelement som fornlämningar värnas och vårdas på ett sådant sätt att forna tiders bruk av området förtydligas,
- betes-, slåtter- och åkermark hävdas genom bete, slåtter respektive åkerbruk,
- skogarna undantas från skogsbruk,
- områdets skogsmark underställs naturvårdande skötsel, exempelvis naturvårdsröjning, friställning av värdefulla träd, skogsbetesdrift och andra skötselåtgärder som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900. Eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning,
- inga anläggningar eller byggnader ska tillkomma i reservatet annat än vad som behövs för reservatsskötseln, jordbruket, friluftslivet, pedagogisk verksamhet, gårdsverksamheten eller som komplettering till befintlig gårdsbebyggelse.

Reservatsföreskrifter

För att tillgodose syftet med reservatet beslutar Norrtälje kommun med stöd av 7 kap 5, 6, och 30 § § miljöbalken samt 22 § förordningen (1998:1252) om områdesskydd m.m. att nedan angivna föreskrifter skall gälla i reservatet.

- A. *Föreskrifter med stöd av 7 kap 5 § miljöbalken om inskränkningar i rätten att använda mark- och vattenområden i reservatet*

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det inom reservatet förbjudet att:

1. uppföra ny byggnad, mast, vindkraftverk, torn eller annan anläggning
Föreskrifter gäller inte byggnad eller anläggning som beviljats tillstånd enligt föreskrift A7,
2. avverka eller skada träd och buskar eller ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle,
3. på land eller i vatten bedriva täkt, gräva, schakta, spränga, dika, utfylla, tippa, dumpa eller bedriva annan verksamhet som kan förändra områdets topografi,
4. anordna upplag, avfallstipp eller liknande annat än tillfälligt upplag i samband med områdets skötsel,
5. kalka eller gödsla naturbetesmark eller skogsmark,
6. skogsplantera betesmark, åkermark, skog eller åkerholmar.

Utan Kommunens tillstånd är det förbjudet att:

7. uppföra ny byggnad eller anläggning för jordbruket, reservatets skötsel, gårdsverksamhet, friluftslivet eller som komplettering till befintlig gårdsbebyggelse,
8. dra fram ledning i luft, mark eller vatten,
9. anlägga väg, stig, ridstig, cykelstig eller rastplats,
10. anlägga parkeringsplats,
11. uppföra stängsel eller annan hägnad med undantag för betesstängsel och stängsel kring gårdsplats,
12. bygga om eller ändra befintlig byggnads- eller anläggningskonstruktion, funktion, användningssätt eller utseende,

B. Föreskrifter med stöd av 7 kap 6 § miljöbalken om skyldighet att tåla visst intrång

Markägare, arrendator och annan innehavare av särskild rätt till marken förpliktigas tåla att följande anordningar utförs och åtgärder vidtas för att tillgodose syftet med reservatet:

1. utmärkning av reservatets gränser samt uppsättning av reservatsskyltar och övriga upplysningsskyltar,
2. undersökning och dokumentation av växt- och djurlivet samt övriga natur-, kulturmiljö- och friluftsförhållanden i reservatet,
3. anordningar för friluftslivet såsom anläggande och underhåll av elljusspår, skidspår, leder för vandring, cykling och ridning, spång, bro, stängselgenomgång eller stig, grillplatser, utegym, rastplatser, vindskydd, anläggningar för pedagogisk verksamhet och lekskog,
4. naturvårdande skötselåtgärder: röjning, gallring, borttagande av sly, ringbarkning, friställning, skogsbetesfrämjande luckhuggning, hamling, återhamling, kvarlämnande av ved, borttagande av klen fälld ved, skapande av död ved, igenläggande av diken, stängsling samt betesdrift,

5. åtgärder för att restaurera och sköta skogsbete: röjning, borttagande av sly, ringbarkning, friställning, skogsbetesfrämjande luckhuggning, stängsling samt betesdrift,
6. flytt av vindfällan/fällda träd inom reservatet eller utkörning av vindfällan/fällda träd som kan orsaka ett hot mot områdets natur-, kultur- och friluftsvärden,
7. åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare, genom fällning av angripna träd, barkning, rotkapning av vindfällda träd, utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt angripet virke och fångstvirke får föras ut ur reservatet,
8. åtgärder i syfte att minska utbredning samt förebygga etablering och spridning av invasiva främmande arter,
9. åkerodling och slåtter samt bortförsel av hö och grödor,
10. anläggande och restaurering av groddjursdamm och vattenfördröjande åtgärder.

Gällande bestämmelser enligt 11 kapitlet miljöbalken gäller oavsett undantagen ovan.

C. Ordningsföreskrifter med stöd av 7 kap 30 § miljöbalken

Utöver föreskrifter och förbud i lagar och andra författningar är det för allmänheten förbjudet att:

1. gräva, hacka, spränga, rista, måla eller på annat sätt skada berg, jord eller sten,
2. fälla eller skada levande eller döda träd och buskar eller ta bort död ved,
3. skada vegetationen genom att gräva upp växter eller ta bort mossor, lavar eller vedlevande svampar,
4. medföra okopplad hund,
5. elda annat än på anvisad plats för grillplatser,
6. sätta upp skylt, affisch eller liknande eller göra inskrift,
7. framföra motordrivet fordon i terrängen på såväl snötäckt som barmark,
8. cykla i terrängen annat än enligt anvisningar från förvaltaren,
9. rida annat än enligt anvisningar från förvaltaren,
10. sätta upp tillfälliga orienteringskontroller, tipsfrågor eller liknande inom områden där det går betande djur.

D. (undantag)

Föreskrifterna ska inte utgöra hinder för:

1. att reservatsförvaltaren eller den som förvaltaren utser får utföra de åtgärder som behövs för reservatets skötsel och som anges i föreskrifterna B1-B10,

2. normal skötsel av gårdsmiljö,
3. skötsel av stigar, leder och elljusspår,
4. träningsmoment med lös hund i verksamhet som organiseras av brukshundklubb och som har tillstånd av kommunen,
5. nyttjande av rättigheter som tillkommit genom torrlägningsföretaget (Färsna tf 1944),
6. uppsättning av orienteringskontroller, tipsfrågor eller liknande om de avlägsnas direkt efter avslutat arrangemang dock ej i områden som betas av djur,
7. naturstudier,
8. att under större evenemang exempelvis midsommar, julmarknad och veterantraktordagen parkera inom anvisat område och anordna andra aktiviteter enligt karta i bilaga 2, anvisat område kan ändras efter markägarens godkännande
9. normal skötsel av ledningsgata inklusive avverkning av riskträd.
10. att träd som fallit över väg, stig eller in på tomt får kapas och dras åt sidan,
11. fällning eller kapning av träd som utgör risk för skada på människor eller egendom, åtgärdade träd lämnas inom naturreservatet om de inte utgör ett hot mot områdets natur-, kultur- och friluftslivsvärden,
12. åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan art som kan hota prioriterade bevarandevärden genom barkning, rotkapning av vindfällda träd samt utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt angripet virke och fångstvirke får föras ut ur reservatet,
13. fällning av gran som angripits av granbarkborre eller av annan art som utgör ett hot mot områdets kontinuitetsberoende naturvärden. Oskadliggörande av fällda träd som yngelplats för granbarkborre eller annan art. Träden lämnas inom naturreservatet om de inte utgör ett hot mot områdets natur-, friluftslivs- och kulturhistoriska värden.

Föreskrifternas ikraftträdande

Föreskrifterna träder i kraft tre veckor efter den dag då författningen publicerats i kommunens författningssamling.

Enligt bestämmelserna i 7 kap. 30 § miljöbalken gäller ordningsföreskrifterna under C omedelbart även om de överklagas.

Skötsel och förvaltning

Med stöd av 3 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. fastställer Norrtälje kommun bifogad skötselplan (bilaga 3) med mål och åtgärder för reservatets skötsel och förvaltning.

I enlighet med 2 § stycket i förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m. är Norrtälje kommun förvaltare i naturvårdshänseende för naturreservatet.

Upplysningar

I reservatet gäller också övriga bestämmelser till skydd för natur- och kulturmiljön. Bland dessa kan nämnas följande:

- Fridlysningsbestämmelserna. Alla vilda fåglar och däggdjur samt deras ägg, ungar och bon är fredade enligt jaktlagen (1987:259), med undantag för sådan jakt som är tillåten enligt samma lag. Vissa andra växt- och djurarter är fridlysta enligt 8 kap. miljöbalken och artskyddsförordningen (2007:845).
- Enligt 2 kap. kulturmiljölagen (1988:950) ska enskilda såväl som myndigheter visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas.
- Terrängkörningsförbudet i terrängkörningslagen (1975:1313).
- Förbudet mot nedskräpning enligt 15 kap. 26 § miljöbalken.
- Allemansrätten. I 2 kap. 18 § regeringsformen stadgas, att oberoende av det skydd som grundlagen ger den enskildes äganderätt ska alla ha tillgång till naturen enligt allemansrätten.

Skälen för kommunens beslut

Beskrivning av området

Färsna är ett tätortsnära naturområde beläget i norra utkanten av Norrtälje stad. Området är kulturhistorisk intressant tack vare roslagsgården Färsna vars brukande av de omkringliggande markerna präglat utvecklingen av områdets naturvärden och kulturhistoriska värden.

Färsna gård har en lång historik och de äldsta fornminnena är cirka 3000 år gamla. På platsen där gården idag ligger fanns redan på medeltiden en by. Merparten av den areal som idag används som åker- och betesmark har en lång historia med liknande markanvändning.

Området har även stor betydelse för friluftslivet och är idag ett öppet besöks-, informations- och utbildningscentrum för olika aktiviteter knutna till naturvård, friluftsliv, kulturmiljövård, djurhållning och småskaligt jord- och skogsbruk. Området har mycket stor betydelse som utflyktsmål för allmänhet och skolor.

Färsna gård köptes av Norrtälje kommun år 1972 och har därefter varit utarrenderat. Sedan år 2009 förvaltar Norrtälje Naturvårdsstiftelse Färsna gård på uppdrag av Norrtälje kommun och driver blanda annat en naturskola och integrations- och naturvårdsprojekt.

Genom naturreservatet går en delsträcka av Roslagsleden och ett elbelyst motionsspår som i sin tur är sammanlänkat med motionsspåret i Vigelsjö naturreservat väster om Norrtälje stad. Det finns gott om mindre stigar i naturreservatet. I norr avgränsas reservatsområdet av en kraftledningsgata och i väster av det elbelysta motionsspåret. Söder om reservatsområdet breder en dalsänka ut sig med åkermark och bostadsbebyggelse.

Skogen i Färsna, som så sent som på 1950-talet betades, är barrträdsdominerat och har inslag av sumpskogar. Det finns inslag av kalk i marken. Det finns en registrerad nyckelbiotop och två naturvärdeobjekt enligt Skogsstyrelsen. Nyckelbiotopen är ett inhägnat skogsbete i anslutning till Färsna gård. Denna biotop är ovanlig idag och här och var finns rester av hävdgynnade kärlväxter. Andra skogsområden inom naturreservatet består av gammal olikåldrig flerskiktad barrträdsdominerad skog med inslag av sumpskogsdråg. Även här hittar man flera sällsynta och hotade arter som är kopplade till skogstyperna i dessa områden.

Hagmarkerna kring Färsna gård betas och hålls öppna av får, kor, hästar och getter. Här finns på flera platser en hävdgynnad flora som visar på lång kontinuitet av hävd. Åkermarkerna används främst till vallodling och småskalig odling. I skogsområdet finns också två mindre åkermarker där slätter har förekommit i modern tid. På den minsta marken har också bete förekommit.

Det finns gott om brynmiljöer i gränsen mellan skogen och de öppna markerna. I gränsmiljöerna finns också kulturspår i form av stenrösen och murar. Pollinatörer som fjärilar och bin gynnas av dessa miljöer. Det finns stor potential att förbättra brynmiljöerna genom varsam naturvårdsröjning och frihuggning av ekarna samt framröjning av stenrösen och stenmurar. Genom att öppna upp dessa miljöer kan mer ljus och värme släppas in.

Barrskogarna i området har i en analys av grön infrastruktur identifierats som potentiella viktiga födosöksområden och häckningsbiotoper för vissa så kallade indikatorarter. Vid analysen har barrskogsmesarna tofsmes och talltita använts då dessa är särskilt knutna till gammal barrskog.

Det småskaliga lövdominerande odlingslandskapet kring gården och gårdsmiljön i sig har identifierats som potentiell livsmiljö för mindre hackspett. Även denna art indikerar äldre skogsbestånd och har krav på större sammanhängande områden och förekomster av gamla träd och död ved. I dessa miljöer finns också en mängd andra arter som gynnas av dessa förutsättningar.

Naturreservatet beskrivs utförligare i skötselplanen i Bilaga 3.

Skydds- och planeringsstatus

I Norrtälje kommuns översiktsplan från 2013 pekas odlingslandskapet och skogen kring Färsna gård ut som ett område för Friluftsliv av lokalt intresse. I översiktsplanen pekas Färsna gård och omgivande odlingslandskap också ut som övrigt område med högt naturvärde. Färsna är ett av de utpekade områden enligt översiktsplanen där förutsättningarna för områdesskydd enligt miljöbalken bör utredas.

Skogsbetet norr om gården är en registrerad nyckelbiotop.

Spritt i området finns ett flertal fornlämningar. Fornlämningarna är skyddade enligt kulturmiljölagen (1988:950) (KML).

I dalgången finns ett torrlägningsföretag (Färsna tf 1944) med tillhörande båtnadsområde.

Ärendets beredning

I kommunens Mål och budget 2019-2021 var en av satsningarna att inrätta Färsna gård som naturreservat. Norrtälje kommunfullmäktige har också vid tidigare tillfällen beslutat att inriktningen är att skydda Färsna gård och de omkringliggande markerna i Fördjupad översiktsplan för Färsna gård (1991) och Utvecklingsplan för Norrtälje stad (2004). Färsna omnämns också i Grönstrukturstrategi för Norrtälje stad (2016).

År 2018 gjordes en naturinventering på den kommunala marken i Färsna. Inventeringen visade att stora delar av markerna i Färsna har höga naturvärden. I inventeringen står att de 19 naturvärdesobjektsområden som pekas ut inte bör exploateras och att de utgör en viktig del av spridningsvägar, viloplatser och födosöksmiljöer för arter i området. De viktiga områdena för grön infrastruktur har också bekräftats i en analys av grön infrastruktur som kommunen tog fram 2019. I analysen pekades bland annat häcknings- och födosöksområden för talltita och tofsmes ut vilka är indikatorarter för miljömålet Levande skogar.

Både naturvärdesinventeringen och analysen av grön infrastruktur visar att området har stor betydelse i ett landskapsperspektiv för Norrtälje Stad.

Samråd har skett med Länsstyrelsen i Stockholms län under ärendets gång.

Kommunen har förelagt ägare och innehavare av särskilt rätt till mark om yttrade, samrått med myndigheter samt övriga intressenter under tiden 1 februari till och med 18 mars 2022. En sammanfattning av samrådsredogörelsen följer nedan.

Efter samrådet har förtydliganden och tillägg gjorts i syftet, föreskrifterna och skötselplanen, exempelvis har målbilden för skötseln förtydligats, där den naturvårdande skötseln inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning. Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras. Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats. Naturområdet mellan Stenrösevägen och Runstensvägen (Dalbyvägen) som felaktigt låg med har utgått från reservatsområdet. Den planerade cykelstigen har utgått från reservatsbeslutet. Utöver detta har även redaktionella ändringar gjorts.

Samrådsredogörelse

Förslag till beslut och skötselplan har varit ute på samråd. Yttrandena har diarieförts i ärende KS 2019-69. En utförlig samrådsredogörelse finns i arbetsakten, nedan följer en sammanfattning. Yttranden har inkommit från följande: Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Stockholm, Centerpartiet i Norrtälje kommun, Miljöpartiet i Norrtälje kommun, Naturskyddsföreningen i Roslagen, Roslagens ornitologiska förening, OK Roslagen, Veterantraktorklubben Norrtälje, Estuna bygdegårdsförening, Norrtälje Naturcentrum, Vattenfall Eldistribution AB, Bostadsrättsföreningen Ängslövet och 8 privatpersoner.

Kontoret har gjort följande ändringar i beslut och skötselplan:

- Kommunen har förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel inbegriper skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning.
- Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras.
- Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.
- Naturområde mellan Stenrösevägen och Runstensvägen (Dalbyvägen) som felaktigt låg med har utgått från reservatsområdet.
- Den planerade cykelstigen har utgått från reservatsbeslutet. Speciella cykelstigar kommer att märkas upp av förvaltaren. Kommunens inställning är att cykling inte får inverka negativt på områdets naturvärden och därför kan en kanalisering till särskilda stigar bli nödvändig i framtiden.
- Utöver dessa har även redaktionella ändringar gjorts.

Synpunkter som har kommit in är till exempel att det bör bedrivas gammaldags skogsbruk i reservatet. Vid en avvägning mellan intresset av att bruka skogen på

ett kulturhistoriskt intressant sätt och de skogliga naturvärden som utvecklats i områdena har kommunen bedömt att det som långsiktigt tjäna naturreservatets syfte bäst är att bevara och utveckla områdets skogliga naturvärden i enlighet med skötselplanen för området. I B-föreskrifterna som reglerar undantag från A-föreskrifterna ges möjligheten att i viss mån utföra naturvårdande åtgärder kopplade till äldre tider bruk. Begreppet skogsbruk är kopplat till virkesproduktion. Beslutet om bildandet av naturreservat innebär att skogsbruk upphör och begreppet bör därför inte användas med risk för feltolkning av vad som avses. Skötseln av skogen ska enligt beslutet ha en koppling till bondeskogsbruket för tiden runt 1900.

Synpunkter lyftes under samrådet avseende att ha friluftsvärdena som enda syfte med reservatet. Utredningen om bildandet av naturreservatet har pågått i flera år och syftet med att skydda ett värdefullt naturområde har haft lika stor vikt som skydd av ett värdefullt friluftslivsområde eller kulturhistoriskt intressant område. Kommunen anser inte att det är långsiktigt hållbart att endast låta friluftslivsintressena stå som ensamt syfte intill områdets kulturhistoriska värden. Naturvärdena är en del av områdets besöksvärde och också en del av kulturhistorien. Ett skogsbruk i området, även om det bedrevs i mindre skala än storskaligt rationellt skogsbruk skulle inverka negativt mot områdets naturvärden och stå i strid mot miljömålet "levande skogar". Med anledning av detta kommer föreskrifterna i huvudsak kvarstå i sin nuvarande lydelse med undantag för några mindre ändringar. Undantag från A-föreskrifter möjliggör ett visst uttag av träd i samband med naturvårdsåtgärder och restaurering av skogsbeta.

Synpunkter lyftes också under samrådet avseende att all död ved bör lämnas kvar i reservatet. Återintroducerandet av skogsbeta är viktigt för bevarandet av områdets skogliga naturvärden. För att möjliggöra ett ändamålsenligt skogsbeta kommer viss luckhuggning och möjligheten till bortforsling av virke vara nödvändigt.

Kommunens bedömning

Färsna är ett välbesökt tätortsnära naturområde som är mycket viktigt ur kultur- och friluftssynpunkt. Området spelar också en viktig roll för naturpedagogiska verksamheter. Området hyser höga natur- och kulturvärden och har en lång historisk markanvändning. I området finns en mängd rödlistade och hotade arter som är knutna till odlingslandskapet, äldre barrskog och kalkbarrskog. Storskalig skogsavverkning, dikning och annan exploatering skulle innebära att områdets natur-, kultur- och friluftsvärden äventyrades.

Norrtälje kommun bedömer att bildandet av ett naturreservat i det aktuella området är förenligt med gällande översiktsplan från 2013.

Kommunen finner vid en vägning mellan enskilda och allmänna intressen i enlighet med 7 kap 25 § miljöbalken att det för att skydda och bevara ovanstående natur-, kultur- och friluftsvärden finns skäl att besluta om att bilda

naturreservat i området samt att förordna om föreskrifter för att skydda området samt att fastställa en skötselplan.

Hur man överklagar

Detta beslut kan överklagas hos Länsstyrelsen i Stockholms län

Bilagor

1. Beslutslista
2. Karta evenemangsparkering
3. Skötselplan med kartor

Sändlista

Myndigheter

Länsstyrelsen i Stockholms län

stockholm@lansstyrelsen.se

Skogsstyrelsen

skogsstyrelsen@skogsstyrelsen.se

Jordbruksverket

jordbruksverket@jordbruksverket.se

Vattenfall Eldistribution AB

registratur.eldistribution@vattenfall.com

Sveriges Geologiska Undersökning SGU

sgu@sgu.se

Lokala föreningar

Roslagens Naturskyddsförening

olanordstrand57@gmail.com

Roslagens Ornitologiska förening

bladlund.m@gmail.com

Botaniska Sällskapet i Stockholm

info@botaniskasallskapet.se

Roslagens brukshundsklubb

kontakt@roslagenbk.se

Cykelklubben Norrtälje

lars.staf@live.se

OK Roslagen orientering
okroslagen@gmail.com

Friluftsförbundet Norrtälje
norrtalje@friluftsförbundet.se

Club of Western
clubofwestern@yahoo.se

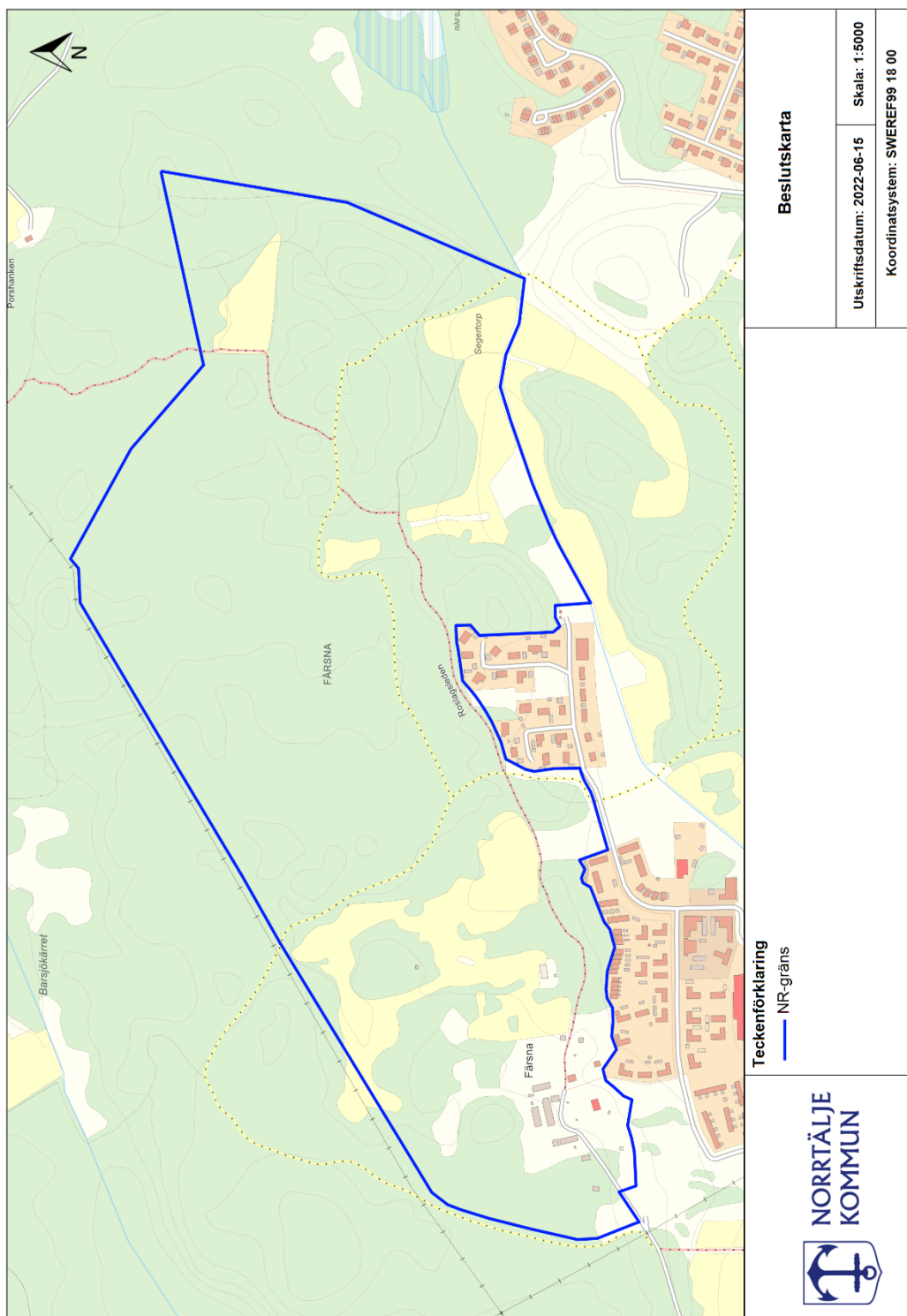
Norrtälje-Malsta scoutkår
Grindvägen 9
761 62 Norrtälje

Roslagens fornminnes- och hembygdsförening
roslagensfornminne@gmail.com

Sakägare, hyresgäster och angränsande fastigheter

Bilaga 1 Beslutskarta

Bilaga 2. Karta evenemangsparkering

Bilaga 1. Beslut Färsna Ändringslogg

Ändringar gjorda i Bilaga 1 sedan SBU 24 augusti.

Sidan 6- 7:

Ändrad text markerat i gult.

Tidigare skrivning	Ny skrivning
B7. åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare genom utplacering av fällor, utläggning av fångstvirke, fällning av angripna granar, rotkapning av vindfällda granar och/eller barkning. Inga träd ska föras ut ur naturreservatet med undantag för eventuellt infört fångstvirke.	B7.åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan allvarlig skadegörare, genom fällning av angripna träd, barkning, rotkapning av vindfällda träd, utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt angripet virke och fångstvirke får föras ut ur reservatet,
D12. åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan art som kan hota prioriterade bevarandevärden genom barkning, rotkapning av vindfällda träd samt utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt fångstvirke får föras ut ur reservatet,	D12. åtgärder i syfte att undvika eller begränsa storskaliga angrepp av granbarkborre eller annan art som kan hota prioriterade bevarandevärden genom barkning, rotkapning av vindfällda träd samt utplacering av fällor eller fångstvirke. Eventuellt angripet virke och fångstvirke får föras ut ur reservatet,

SAMRÅDSREDOGÖRELSE

Färsna naturreservat 2022

Förslag till beslut och skötselplan har varit ute på samråd. Yttrandena har diarieförts i ärende KS 2019-69. Yttranden har inkommit från följande: Länsstyrelsen i Stockholms län, Region Stockholm, Centerpartiet i Norrtälje kommun, Miljöpartiet i Norrtälje kommun, Naturskyddsföreningen i Roslagen, Roslagens ornitologiska förening, OK Roslagen, Veterantraktorklubben Norrtälje, Estuna bygdegårdsförening, Norrtälje Naturcentrum, Vattenfall Eldistribution AB, Bostadsrättsföreningen Ångslövet och 9 privatpersoner.

SAMMANFATTNING

Kontoret har gjort följande ändringar i beslutet:

- Kommunen har förtydligat målbilden för skötseln, skötseln ska ta hänsyn till att gården är en gammal roslagsgård där landskapet formats av ålderdomligt jord- och skogsbruk, såsom det bedrevs fram till början av 1900-talet. Naturvårdande skötsel innebär skötsel som syftar till att bibehålla områdets naturvärden kopplat till äldre tiders bondeskogsbruk runt år 1900 i det avseende att eventuell skogsbetesfrämjande luckhuggning motsvarar tidigare tiders husbehovshuggning.
- Vidare har ytterligare undantag införts i föreskrifterna så att lämpliga åtgärder mot granbarkborre kan utföras.
- Även nödvändig skötsel av skogsbete har förtydligats.
- Naturområde mellan Stenrösevägen och Runstensvägen (Dalbyvägen) som felaktigt låg med har utgått från reservatsområdet.
- Den planerade cykelstigen har utgått från reservatsbeslutet. Speciella cykelstigar kommer att märkas upp av förvaltaren. Kommunens inställning är att cykling inte får inverka negativt på områdets naturvärden och därför kan en kanalisering till särskilda stigar bli nödvändig i framtiden.

Synpunkter som har kommit in är till exempel att det bör bedrivas gammaldags skogsbruk i reservatet. Vid en avvägning mellan intresset av att bruka skogen på ett kulturhistoriskt intressant sätt och de skogliga naturvärden som utvecklats i områdena har kommunen bedömt att det som långsiktigt tjänar naturreservatets syfte bäst är att bevara och utveckla områdets skogliga naturvärden i enlighet med skötselplanen för området. I B-föreskrifterna som reglerar undantag från A-föreskrifterna ges möjligheten att i viss mån utföra naturvårdande åtgärder kopplade till äldre tider bruk. Begreppet skogsbruk är kopplat till virkesproduktion. Beslutet om bildandet av naturreservat innebär att skogsbruk upphör och begreppet bör därför inte användas med risk för feltolkning av vad som avses. Skötseln av skogen ska enligt beslutet ha en koppling till bondeskogsbruket för tiden runt 1900.

Synpunkter lyftes under samrådet avseende att ha friluftsvärderna som enda syfte med reservatet. Utredningen om bildandet av naturreservatet har pågått i flera år och syftet med att skydda ett värdefullt naturområde har haft lika stor vikt som skydd av ett värdefullt friluftslivsområde eller kulturhistoriskt intressant område. Kommunen anser inte att det är långsiktigt hållbart att endast låta friluftslivsintressena stå som ensamt syfte intill områdets kulturhistoriska värden. Naturvärdena är en del av områdets besöksvärde och också en del av kulturhistorien. Ett skogsbruk i området, även om det bedrevs i mindre skala än storskaligt rationellt skogsbruk skulle inverka negativt mot områdets naturvärden och stå i strid mot miljömålet "levande skogar". Med anledning av detta kommer föreskrifterna i huvudsak kvarstå i sin nuvarande lydelse med undantag för några mindre ändringar. Undantag från A-föreskrifter möjliggör ett visst uttag av träd i samband med naturvårdsåtgärder och restaurering av skogsbete.

Synpunkter lyftes också under samrådet avseende att all död ved bör lämnas kvar i reservatet. Återintroducerandet av skogsbeta är viktigt för bevarandet av områdets skogliga naturvärden. För att möjliggöra ett ändamålsenligt skogsbruk kommer viss luckhuggning och möjligheten till bortforsling av virke vara nödvändigt.

UTFÖRLIG BESKRIVNING

Länsstyrelsen

Länsstyrelsen ställer sig positiva till bildandet av naturreservatet. Länsstyrelsen föreslår omformulering av ett antal föreskrifter med syfte att göra föreskrifterna tydligare och harmonisera bättre mellan varandra. Länsstyrelsen önskar också att fornlämningar nämns specifikt i syftet med naturreservatet.

Länsstyrelsen önskar vidare att kommunen förtydligar varför reservatsgränsen inte alltid sammanfaller med fastighetsgränserna. Länsstyrelsen föreslår att anordningar för friluftslivet beskrivs med samma indelning som skötselområdena. Lagstiftningen kring fornlämningar bör förtydligas och att skötselplanen utformas så att områden med fornlämningar kan hanteras på ett lämpligt sätt för fornvård.

Bemötande

Kommunen har beaktat synpunkterna i sin helhet.

SGU

avstår från att yttra sig.

Region Stockholm

Region Stockholm anser inte att det finns direkt stöd i plankartan, i den Regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF 2050) (LS 2015-0084), för bildandet av naturreservatet; men ser positivt på att området skyddas då området har höga värden för natur, kultur och friluftsliv. Bildandet av reservatet tillgängliggör den bebyggelsenära grönstrukturen utan att konkurrera med den prioriterade bebyggelsestrukturen. Däremot anser Region Stockholm att möjligheterna för eventuell framtida kollektivtrafik behöver beaktas om området i framtiden utvecklas som utflyktsmål med fler besökare.

I augusti 2021 beslutade tillväxt- och regionplanenämnden på delegation att bevilja Norrtälje Naturcentrums ansökan om stöd för projektet "Utveckling av Science Center i Norrtälje", från anslag för hållbar regional tillväxt och skärgårdsutveckling. Syftet med projektet är att etablera ett ekologiskt Science Center i samverkan med Uppsala universitets fältstation Erkenlaboratoriet. Givet bakgrunden till detta vill nämnden understryka de förmodade positiva effekterna för Norrtälje Naturcentrum till följd av bildandet av Färsna naturreservat.

Bemötande

Kommunen delar regionens syn på de positiva effekterna "Science center i Norrtälje" har på området.

Teknik- och klimatnämnden

Teknik- och klimatnämnden har beslutat att godkänna Samhällsbyggnadskontorets förslag till yttrande avseende Färsna naturreservat. Nämnden har noterat att gränsen för reservatet inte följer fastighetsgränsen i den nordvästra delen och att det är en del äldre tallar i området som är av bevarandevärde. Nämnden anser att reservatet ska skötas med begreppet pågående markanvändning eftersom det enligt nämnden är främst områdets friluftslivsvärden som har bevarandevärde. Det finns 107 andra reservat där skydd- och biologisk mångfald kan tillgodoses. Nämnden anser att verksamhet på Färsna gård inte kan bedrivas i samma utsträckning som innan om förbud mot avverkning av mogen skog införs.

Vidare anför nämnden att föreskrifterna ändras så att skogsbruk kan bedrivas på ett sådant sätt att skogarna upplevs skog välvårdade och skötta för att efterlikna husbehovshuggning samt ändringar av två följande föreskrifter som berör skogsbruk. Nämnden anger vidare att möjliggöra skogsskötsel är att reservatet även i framtiden ska kunna erbjuda livskraftiga och välskötta skogar. Granbestånd har inte bevarandevärde eftersom de dör och ruttnar bort och kan utgöra risk för ras, fara för besökare och granbarkborreangrepp.

Slutligen önskar nämnden att fornlämningsbilden tydliggörs genom exempelvis skyltning.

Bemötande

Angående gränsen i nordvästra hörnet har avgränsningen syftat till att främst undanta kraftledningsgatan som skär igenom området. I en sammanvägd bedömning ifråga om motstående intressen har det beslutats att norra delen av fastigheten, inklusive kraftledningsgatan, inte ska skyddas som naturreservat. Detta utesluter inte möjligheten att i framtiden skydda områdets naturvärden på andra sätt.

Utredningen om bildandet av naturreservatet har pågått i flera år och syftet med att skydda ett värdefullt naturområde har haft lika stor vikt som skydd av ett värdefullt friluftslivsområde eller kulturhistoriskt intressant område. Kommunen anser inte att det är långsiktigt hållbart att endast låta friluftslivsintressena stå som ensamt syfte intill områdets kulturhistoriska värden. Naturvärdena är en del av områdets besöksvärde och också en del av kulturhistorien. Ett skogsbruk i området, även om det bedrevs i mindre skala än storskaligt rationellt skogsbruk skulle inverka negativt mot områdets naturvärden och stå i strid mot miljömålet "levande skogar". Med anledning av detta kommer föreskrifterna i huvudsak kvarstå i sin nuvarande lydelse med undantag för några mindre ändringar. Undantag från A-föreskrifter möjliggör ett visst uttag av träd i samband med naturvårdsåtgärder och restaurering av skogsbete.

Möjlighet att synliggöra fornlämningarna ses över.

Kultur- och fritidskontoret

Kultur- och fritidsförvaltningen instämmer i förslaget om bildandet av Färsna naturreservat. Förvaltningen önskar att syftet med reservatet skulle kunna förtydligas med friluftslivets behov av ytor för rekreation och att ansvarsfördelningen kan förtydligas ytterligare, det framgår t ex inte vem som har tillsynsansvar. Förvaltningen uppmärksammar om att Roslagsledens sträckning är felaktig på karta över friluftslivsanordningar. Förvaltningen har dock uppmärksammat att leden är markerad fel i Norrtälje kommuns kartsystem enligt markägare och ny kartläggning pågår för att få korrekt sträckning. Informationsskylten kan därmed komma att behöva flyttas en bit väster ut för att den ska finna utmed Roslagsleden.

Viktigt och positivt att verksamheten på gården ges förutsättningar att fortsätta verka och utvecklas för att möta efterfrågan från besökare att uppleva en levande roslagsgård från förra sekelskiftet, dock med hänsyn till de höga natur- och kulturvärdena. Syftesskrivelserna kan eventuellt utvecklas för att underlätta tillsynsmyndighetens tolkning vid handläggning av dispenser och tillstånd. - När det gäller reservatsföreskrifter, om skyldighet att tåla visst intrång (B-3), kan det tillsammans med anläggande och underhåll av leder även förtydligas att underhåll av skogslekplats samt utegym är ytterligare åtgärder för att tillgodose syftet med reservatet. När det gäller, undantag (D-3) bör skötsel av skidspår läggas till för att inte tolkning ska hindra den uppskattade friluftaktiviteten längdskidåkning i nära anslutning till Norrtälje stad.

Bemötande

Syftesskrivningarna har setts över och förtydligats. Kommunen kommer att korrigera Roslagsledens sträckning och placering av informationsskyltar. Föreskrift B3 har kompletterats enligt önskemål.

Centerpartiet

Partiet ser positivt på bildandet av Färsna naturreservat. Partiet anser att området fortsatt ska skötas med begreppet pågående markanvändning och det primära syftet ska vara rekreation då

det finns 117 andra naturreservat inom kommunen där skydd och biologisk mångfald kan tillgodose. På Färsna gård finns även flera föreningar som har till syfte att lära ut om lantbruk, odling och skogsbruk förr och nu och då ska inte ett förbud att avverka mogen skog eller att använda skogen i verksamheten förbjudas. Dessa föreningar gör att Färsna är ett attraktivt besöksmål och de ökar också förståelsen för naturvård, energi- och livsmedelsförsörjning. Den kommunala stiftelsen Norrtälje Naturcentrum är ett viktigt kunskapscentrum för lantbruk och skogsbruk. 4H skapar positiva attityder och vilja att lära sig om djur och natur för ungdomar. Veterantraktorklubbens maskiner och kunskaper gör människor delaktiga i bygdens skog och lantbruk. Nämnas bör också att Skärgårdsgymnasiets Naturbruksprogram har Färsna Gård som hemgård.

Synpunkter:

1. Sid 2 (syften) i förslaget. "skogarna undantas från skogsbruk med undantag för naturvårdande skötsel, exempelvis röjning, friställning av värdefulla träd och i delar betesdrift," bör ersättas med "skogsbruk får bedrivas på ett sådant sätt att skogarna upplevs som vårdade och välskötta. Målsättningen är att efterlikna det småskogsbruk som förr bedrevs på Färsna, som närmast kan liknas vid husbehovshuggning. Därutöver bör naturvårdande skötsel bedrivas, exempelvis röjning, friställning av värdefulla träd och i delar betesdrift."
2. Som följd av punk 1 ovan, måste punkt 2 på sid 2 (A Föreskrifter förbud) utgå i sin helhet.
3. Sid 7 (Kommunens bedömning). "Skogsavverkning, dikning och annan exploatering skulle innebära att områdets natur, - kultur- och friluftsvärden äventyrades." Meningen är skriven med utgångspunkt från att ingen skog får avverkas. Men med den inriktning av pågående markanvändning som Centerpartiet föreslår är det bättre att skriva "Storskalig skogsavverkning..."

Skötselplanen - Skötselplanen sid 3. " Skogen i området är inte lämpad för traditionellt skogsbruk." är en konstig mening som bör tas bort eftersom den lätt leder till begreppsförvirring. Det är i första hand traditionellt skogsbruk som vi förespråkar – i motsats till modernt, effektivt skogsbruk. Skötselplanen bör generellt anpassas till strategin att visst skogsbruk ska ingå i skötseln av Färsna. Till exempel på sidan 19 Bevarandemålet anges att "Målbilden är en levande Roslagsgård från förra sekelskiftet med ett aktivt småskaligt jordbruk". Här bör det i stället framgå att målbilden avser ett småskaligt jord - och skogsbruk.

Partiet ser gärna att fornlämningarna ges mer fokus i förslaget till beslut och skötselplan genom exempelvis skyltning.

Bemötande

Utredningen om bildandet av naturreservatet har pågått i flera år och syftet med att skydda ett värdefullt naturområde har haft lika stor vikt som skydd av ett värdefullt friluftslivsområde eller kulturhistoriskt intressant område. Kommunen anser inte att det är långsiktigt hållbart att endast låta friluftslivsintressena stå som ensamt syfte intill områdets kulturhistoriska värden. Naturvärdena är en del av områdets besöksvärde och också en del av kulturhistorien. Ett skogsbruk i området, även om det bedrevs i mindre skala än storskaligt rationellt skogsbruk skulle inverka negativt mot områdets naturvärden och stå i strid mot miljömålet "levande skogar". Med anledning av detta kommer föreskrifterna i huvudsak kvarstå i sin nuvarande lydelse med undantag för några mindre ändringar. Undantag från A-föreskrifter möjliggör ett visst uttag av träd i samband med naturvårdsåtgärder och restaurering av skogsbete.

Vid en avvägning mellan intresset av att bruka skogen på ett kulturhistoriskt intressant sätt och de skogliga naturvärden som utvecklats i områdena har kommunen bedömt att det som långsiktigt tjänar naturreservatets syfte bäst är att bevara och utveckla områdets skogliga naturvärden i enlighet med skötselplanen för området. I B-föreskrifterna som reglerar undantag från A-föreskrifterna ges möjligheten att i viss mån utföra naturvårdande åtgärder kopplade till äldre tider bruk. Begreppet skogsbruk är kopplat till virkesproduktion. Beslutet om bildandet av naturreservat innebär att skogsbruk upphör och begreppet bör därför inte användas med risk för feltolkning av vad som avses. Skötseln av skogen ska enligt beslutet ha en koppling till bondeskogsbruket för tiden runt 1900.

Fornlämningar kommer belysas mer i beslut och skötselplan.

Ordet traditionellt har tagits bort och kommunen har förtydligat vad som avses gällande skogsbruk.

Miljöpartiet

Miljöpartiet anser att skötselplanen kan kompletteras med det som skrivs i rapporten "Tätortsnära natur i Norrtälje kommun, sid 14-15". Där lyfts samspelet mellan hotade svampar och örter med barrträd på ett mycket intressant och utförligt sätt. Miljöpartiet ställer sig bakom skötselplanen men ser att flera åtgärder ska genomföras inom en snar framtid. Samtidigt finns bevarandemål om att Färsna gård skall vara öppen, välkött och i gott skick samt ett tillgängligt besöksmål. Miljöpartiet önskar att insatser snarast budgeteras och planering sker i samråd med förvaltaren av Färsna gård. Det finns många synergieffekter att samverka gällande kompetens, pedagogik och gårdens egna resurser.

Bemötande

Skötselplanen kommer att ses över och kompletteras vid behov. Kommunen anser att det i detta läge inte är lämpligt att ta upp förvaltning av byggnader och övriga anläggningar tillhörande gården i skötselplanen.

Kommunen betraktar NNC som en viktig samarbetspart i området och där det anses motiverat är NNC en samrådspart.

På grund av den beslutsordning som gäller de medel kommunen har att föga över kan medel för en längre period inte avsättas. En budget kan dock tas fram men medel måste äskas årligen för de planerade skötselåtgärderna.

Botaniska sällskapet i Stockholm

Sällskapet tillstyrker förslaget till beslut och skötselplan.

Bemötande:

-

Naturskyddsföreningen i Roslagen

Föreningen gläds åt att naturreservatet ska bildas och önskar att Norrtälje Naturcentrum blir förvaltare av reservatet.

Föreningen anför att det är av stor vikt att visa att området är skyddat och uppmana besökare till varsamhet. Utformningen av detta ska vara extra noggrant och vara av hög kvalité samt kommunikation speciellt anpassat till barn utöver vad som är tänkt för den breda allmänheten. Tillfartsvägar bör anpassas så att personer med olika former av funktionsvariationer lättare kan få tillgång till reservatet.

Föreningen anser att röjning inte per definition är av naturvårdande skötsel och att "äldre barrskog" bör ändras till "äldre skog" alternativt "äldre blandskog". Även friluftslivsanordningar så som grillplatser, elljusspår med flera bör ingå som egna skötselområden. Leder för både ridning och cykel bör märkas upp tidigt. Fortsatta inventeringar av områdets skyddsvärda arter bör genomföras för att undersöka om en trolig utökad belastning på området påverkar de arter som listats. Det är av stor vikt att en långsiktig budget för områdets skötsel samt en plan för det praktiska genomförandet upprättas.

Bemötande

Angående förvaltningen av reservatet kommer Norrtälje kommun tillsvidare ansvara för förvaltningen.

Ett antal informationsskyltar kommer att sättas upp vid entréerna in till naturreservatet. Det finns möjligheter att i framtiden, i samband med lämpliga projekt, ta fram information speciellt riktade till barn och ungdomar. Kommunen ser positivt på att undersöka möjligheten att anpassa tillfartsvägar så att så många som möjligt kan få ta del av områdets natur- och friluftsvärden.

Friluftslivsanordningar beskrivs i skötselplanen i eget avsnitt. Stigar för cykling märks upp av förvaltaren. Undersökningar kopplat till områdets natur-, kultur-, och friluftsvärden är undantagna reservatsbestämmelserna. Någon inventering av påverkan på områdets arter till följd av ökat besöksstryck är inte planerad och sådana är också mycket svåra att få ut tillförlitliga data över då andra påverkansfaktorer helt måste kunna uteslutas. Kommunen kan i nuläget inte avsätta medel för en sådan inventering men utesluter inte att en sådan kan genomföras i framtiden. Definitioner på äldre skog kommer kvarstå, av rapporten som föreningen hänvisar till framgår det att områdets värden främst är knutna till äldre barrskogar och kalkbarrskogar.

Föreskrift om röjning ändras till naturvårdsröjning.

På grund av den beslutsordning som gäller de medel kommunen har att foga över kan medel för en längre period inte avsättas. En budget kan dock tas fram men medel måste äskas årligen för de planerade skötselåtgärderna.

Roslagens ornitologiska förening (ROF)

ROF ser positivt på att området skyddas som naturreservat. Röjning kan enligt föreningen inte per definition anses vara naturvårdande skötsel och den aktuella föreskriften föreslås ändras till "skogarna undantas från skogsbruk med undantag för naturvårdande skötsel, friställande av värdefulla träd och i delar betesdrift". Föreskrift om att det är förbjudet att avverka eller skada träd och buskar eller ta bort eller upparbeta dött träd eller vindfälle bör kompletteras med "annat än om det är motiverat ur naturvårdssynpunkt". Detta för att kunna genomföra naturvårdsåtgärder för exempelvis gamla träd.

I den nyligen publicerade rapporten "Tätortsnära natur i Norrtälje kommun" (Norrtälje kommun & Naturskyddsföreningen Roslagen 2022) så beskrivs Färsnaskogen på sidorna 14–15. Mycket krävande arter som återfinns i den gamla och svagt kalkpåverkade barrblandskogen är porslinsblå spindling, barrviolspindling, motaggschamp, orange taggchamp, svart taggchamp, lakritsmusseron och violgubbe. Flertalet av dessa champar bildar mykorrhiza med rötter av granar och tallar. Förekomst av dessa arter visar på områdets långa kontinuitet på gamla barrträd.

När det gäller plandelen så ställer sig ROF bakom de förslag på skötselinriktning som upptas i remissen. Ett möjligt tillägg är att man öppnar för återintroduktion av bofasta arter som tidigare funnits i området men som försvunnit i sen tid. Till exempel om man konstaterar att ängsskära inte finns kvar, men att öppna möjligheterna att plantera ut plantor på den åkerholme/bryn där arten tidigare växt. Detta därför att ängsskära har artspecifika insekter knutna till sig.

Gällande virke efter naturvårdande åtgärd anser ROF att virket i så stor omfattning som möjligt ska finnas kvar i reservatet och att föreskrift gällande detta ändras från nuvarande formulering till: "Avverkat virke skall i så stor utsträckning som möjligt lämnas kvar i reservatet. I undantag får avverkat virke användas till annan användning i reservatet".

Äldre barrskog bör istället delas in i "äldre skog" alternativt "äldre blandskog". Friluftslivsanordningar bör få eget skötselområde. ROF beklagar att kommunen har valt att inte ta med tallskogen som finns norr om kraftledningen en bit norr om Färsna gård. En framtida exploatering av området skulle påverka området negativt genom den biltrafik en exploatering skulle innebära.

ROF saknar i beskrivningen om den framtida skötseln förankring med den ideella naturvården. ROF önskar en närmare dialog kring den löpande skötseln av Färsna naturreservat och möjligheterna till anordning av exkursioner, biotoprestaurering åtgärder och medverkning i löpande skötsel.

Bemötande

Föreskrift om röjning ändras till naturvårdsröjning. Föreskrift A2 vänder sig till markägare med flera, inte förvaltare och undantaget som föreningen föreslås behövs därför inte eftersom undantag framgår av B-föreskrifterna.

Beskrivningen av naturvärden i skötselplanen kommer att ses över och vid behov kompletteras. Återinsådd av exempelvis ängsskära med flera arter är idag möter inget förbud enligt föreskrifterna för naturreservatet. Det är inte möjligt att i dagsläget ta ställning till om det är lämpligt med återintroduktion av vissa arter eller inte. Friluftslivsanordningar har fått ett eget skötselområde i skötselplanen.

Återintroduktionen av skogsbyte är viktigt för bevarandet av områdets skogliga naturvärden. För att möjliggöra ett ändamålsenligt skogsbruk kommer viss luckhuggning och bortforsling av virke vara nödvändigt.

Angående gränsen i nordvästra hörnet har avgränsningen syftat till att främst undanta kraftledningsgatan som skär igenom området. I en sammanvägd bedömning ifråga om motstående intressen har det beslutats att norra delen av fastigheten, inklusive kraftledningsgatan, inte ska skyddas som naturreservat. Detta utesluter inte möjligheten att i framtiden skydda områdets naturvärden på andra sätt.

Kommunen utesluter inte ett samarbete med ideella naturvärden och andra föreningar. Det är dock inte brukligt att ange sådant samarbete i själva skötselplanen. Kommunen ser fram emot en framtida dialog kring områdets utveckling.

OK Roslagen

OK Roslagen är positiva till att ett stort område intill Norrtälje bevaras för bland annat friluftsliv. OK Roslagen önskar att föreskrift D7 inkluderar "Hitta ut-kontroller". Översyn av föreskrift gällande borttagande av vindfällan önskas så att man inte bara tar bort vindfällan vid stigar, friluftsliv omfattar även områden mellan stigar, vilka kan bli svårtillgängliga vid för mycket vindfällan.

Bemötande

I föreskrift D7 har ordet "tillfällig" strukits. I B-föreskrifterna regleras vilka undantag som gäller för A-föreskrifterna. Av undantagen framgår det att det i viss mån är möjligt att ta bort vindfällan för natur- och friluftslivets behov.

Veterantraktorklubben Norrtälje

Klubben är positivt inställda till bildandet av naturreservatet. Klubben anger att de tagit del av förslaget och lämnar ett gemensamt yttrande med Norrtälje Naturcentrum (NNC). Klubben anför att Färsna gård är unik och byggnation tränger sig på runt omkring gården. Klubben vill lyfta fram folkhälsans betydelse och att det bedrivs flera verksamheter för barn och vuxna som är kopplade till just folkhälsa.

Klubben ser gärna att skogsbruket bedriva på samma vårdande och omsorgsfulla sätt som när familjen Wahlgren förvärvade den 1905 med exempelvis småskalig skogsvård, körning med häst och äldre tiders kälkar. Klubben har små traktorer och lättare skogsredskap och 4H-gården har hästar. De flesta av gårdens åkrar och ängar bör odlas som förr med växelbruk i sjuårscykler och diken samt stenrösen bör vårdas.

Bemötande

Vid en avvägning mellan intresset av att bruka skogen på ett kulturhistoriskt intressant sätt och de skogliga naturvärden som utvecklats i områdena har kommunen bedömt att det som långsiktigt tjänar naturreservatets syfte bäst är att bevara och utveckla områdets skogliga naturvärden i enlighet med skötselplanen för området. I B-föreskrifterna som reglerar undantag från A-föreskrifterna ges möjligheten att i viss mån utföra naturvårdande åtgärder kopplade till äldre tider bruk. Begreppet skogsbruk är kopplat till virkesproduktion. Beslutet om bildandet av naturreservat innebär att skogsbruk upphör och begreppet bör därför inte användas med risk för feltolkning av vad som avses. Skötseln av skogen ska enligt beslutet ha en koppling till bondeskogsbruket för tiden runt 1900.

För att möjliggöra fortsatt brukande av åkermarkerna är det inte lämpligt att i beslutet om naturreservat begränsa brukandet till sjuårscykler. Diken och stenrösen ska fortsatt vårdas.

Estuna bygdegårdsförening

Föreningens huvudbudskap är att bildandet av naturreservatet inte får lägga en död hand på gården i området. Äldre tiders hävd, konstruktioner och odlingar ska finnas synliga för allmänheten, då krävs mer anpassade byggnader. Ny bebyggelse inom Roslagsgårdens behovs ska kunna vara möjlig att uppföra.

Bemötande

Kommunen konstaterar att förslaget i stort sett överensstämmer med föreningens önskemål. I fråga om byggnader till gården krävs det tillstånd för uppförande vilket till skillnad från när det krävs dispens inte förutsätter att sökande ska inneha särskilda skäl. För tillstånd krävs således inga särskilda skäl.

Norrtälje Naturcentrum

NNC beskriver ingående sin verksamhet samt planer på ett framtida science center som kommer utgöra en central och viktig plats för skolelever, förskolebarn och allmänheten. NNC önskar att ordningsföreskrifterna sätts upp i anslutning till vindskydd, grillplatser och samlingsplatser. NNC önskar att ordningsföreskrift D9 kompletteras med "och ha aktiviteter".

NNC ser positivt på skötselplanens utformning och ser också positivt på ett framtida skötseluppdrag. NNC anser att skötselåtgärderna är många och att det är av vikt att det snarast förs en långsiktig budget för skötseln av naturreservatet och det en plan för det praktiska genomförandet. Mindre redaktionella synpunkter och förtydliganden lyfts också fram.

Angående det våtmarksområde som planeras söder om reservatet ställer NNC frågan om det inte är naturligt att låta hela ängen ingå i naturreservatet enligt förslag i yttrande. Slutligen önskar NNC att friluftslivsanläggningar/friluftsområden bör ha ett eget skötselområde.

Bemötande

Ordningsföreskrift D9 har kompletterats och texterna har setts över i enlighet med de synpunkter NNC framfört.

Norrtälje kommun kommer tillsvidare att stå som förvaltare av naturreservatet.

Ändring av reservatsgränsen bedöms det i nuläget inte vara möjligt. Skötselområdet för friluftslivet har lagts till i skötselplanen och föreskrifterna medger anläggande av våtmark.

På grund av den beslutsordning som gäller de medel kommunen har att foga över kan medel för en längre period inte avsättas. En budget kan dock tas fram men medel måste äskas årligen för de planerade skötselåtgärderna.

Vattenfall Eldistribution AB

Vattenfall har elnätсанläggningar inom närområdet för det aktuella naturreservatet bestående av 24kV luftledning. Ledningen är skyddad med ledningsrätt. Vattenfall måste ha möjlighet att utföra drift och underhållsarbeten vid pågående driftstörning utan samråd eller anmälan till reservatsförvaltaren. Reservatsföreskrifterna för inte utgöra hinder för ledningshavaren att utöva de rättigheter som gäller enligt gällande ledningsrätt, servitutsavtal eller andra ingångna avtal.

Bemötande

Kommunen konstaterar att någon översyn av föreskrift D10 inte är nödvändig.

Bostadsrättsföreningen Ängslövet

Ser gärna att kommunen sätter upp ett staket för att avgränsa naturreservatet mot tomtmarken då allmänheten går över tomtmarken.

Bemötande

Kommunen kommer inte sätta upp något staket i anslutning till reservatet utan föreningen får själva ombesörja att sätta upp staket på sin egen tomtmark.

Privatpersoner

Med hänvisning av GDPR benämns här inkomna yttranden från privatpersoner anonymiserats.

Privatperson 1: önskar att södra delen av området mellan Stenrösevägen och Runstensvägen just nu är en trevlig skogsdunge. Efter en avverkning av aspräd blir det årligen en explosion av aspskott som någon på eget initiativ gallrat eftersom kommunen inte skott det. Vi som bor i området vill att det i fortsättningsvis ska gallras av kommunen eller att personen som gjort det har tillåtelse att fortsätta med sin gallring.

Privatperson 2 lyfter att skötselplanen saknar budgetering för betesstängsel, naturskyddsgränsen utmärkning m.m. samt årlig budget. En genomförandeplan kring betesdjur, hur man får tag på dem m.m. önskas samt konstadfördelning inom kommunen.

Privatperson 3 emotsätter sig ändringen av reservatsgränsen vid Dalbyvägen om det blir förbjudet att rensa bort sly i anslutning till bebyggelsen och om kommunen inte längre tänker sköta området.

Privatperson 4 lyfter att området har mycket bra cykelstigar och så länge man får fortsätta cykla är hen nöjd.

Privatperson 5 ser positivt på bildandet av naturreservatet.

Privatperson 6 lyfter att det saknas en fungerande gång- och cykelväg mellan stadsdelarna Solbacka och Färsna. Avståndet mellan stadsdelarna är 800 m medan det med befintliga cykelleder blir 2,5 km. En trygg GC-väg skulle öka möjligheterna för barn att själva ta sig till skolan och förenkla för boende i Solbacka och Fågelsången att ta sig in till Färsna gård utan bil. Det är viktigt att föreskrifterna utformas så att de inte hindrar anläggandet av en gångs- och cykelled mellan stadsdelarna.

Privatperson 7 önskar att stigcykling även fortsättningsvis ska vara möjligt och är öppen för dialog i frågan.

Privatperson 8 lyfter vikten av att reservatets föreskrifter inte inverkar negativt på intelliganda områden. En viktig fråga är angrepp av granbarkborre där Färsnaområdet pekats ut av Skogsstyrelsen som högriskområde för granbarkborreangrepp. Skötselplanen bör därför utformas så att angrepp av skadeinsekter kan åtgärdas. Vidare anser hen att vissa reservatsföreskrifter bör formuleras om eller strykas med hänvisning till lagen (kommunen antar Skogsvårdslagen). Roslagsleden är felmarkerad på kartor tillhörande skötselplanen. Personen anser att formulering kring övergripande mål och skötsel även ska belysa att skötseln ska vara hållbar och gynna klimatet. Sida 16 (Skötsel): texten bör kompletteras med "Skötseln ska uppfylla lagens krav på maximal mängd döda barrträd". Sida 18 (Skötsel): texten bör kompletteras med "Skötseln ska uppfylla lagens krav på maximal mängd döda barrträd".

Privatperson 9 påtalar att det med nuvarande förslag på reservatsföreskrifter kommer vara förbjudet att cykla mellan Solbacka/Fågelsången och Färsna. Innan det kommer en riktig cykelväg önskas stigen som idag cyklas på fortsatt vara tillåten för cykling.

Bemötande

Naturområde mellan Stenrösevägen och Runstensvägen (Dalbyvägen) har utgått från reservatsområdet.

Någon gång- och cykelväg igenom naturreservatet kommer i dagsläget inte anläggas. Kommunen önskar att synpunkt om att knyta ihop närliggande bostadsområden lämnas i samband med kommande samråd om fördjupad översiktsplan för Norrtälje Stad.

Den planerade cykelstigen har utgått från reservatsbeslutet. Speciella cykelstigar kommer att märkas upp av förvaltaren. Kommunens inställning är att cykling inte får inverka negativt på områdets naturvärden och därför kan en kanalisering till särskilda stigar bli nödvändig i framtiden.

Eftersom området undantas från skogsbruk gäller inte längre Skogsvårslagens krav gällande maximal mängd döda träd etcetera. Det åligger förvaltaren att vidta åtgärder för att hantera granbarkborreangrepp och kommunen har i föreskrifter och undantag för föreskrifter tagit höjd för angrepp. Typ av åtgärd och omfattning ska bedömas i varje enskilt fall. Information om vad som gäller inom skyddade områden och skyldigheter finns på Skogsstyrelsens hemsida www.skogsstyrelsen.se.

Bilaga 3. Skötselplan för Färsna naturreservat, Norrtälje kommun

Denna skötselplan har utarbetats av Norrtälje kommun inför inrättandet av Färsna naturreservat. Utkast till delar av skötselplanen har tagits fram av Mattias Lif, Naturföretaget.

Planen är indelad in en beskrivning av området och en plan för reservatets skötsel. Skötselplanen, som är en bilaga till reservatbeslutet, fastställs samtidigt som reservatet bildas. Naturreservatets syfte, reservatsföreskrifter samt grunden för reservatet återfinns i reservatsbeslutet. Skötselplanen avser främst att ge anvisningar om hur reservatet ska förvaltas för att syftet med naturreservatet ska tillgodoses. Skötselplanen kan inom ramen för syfte och föreskrifter justeras vid behov. Norrtälje kommun ansvarar för revidering och fastställande av skötselplan.

Beskrivning av området

Översikt

Området är cirka 82 ha stort och består av skogar, gräsmarker, beteshagar, åkrar samt tillhörande gårdsmiljö. I området går Rosslagsleden, ett elljusspår och flera mindre stigar samt friluftslivsanläggningar.

Naturtyper

En översiktlig indelning av naturtyper har gjorts i fält (se karta i bilaga 3A). Skogsmarken domineras av barrskog (gran och tall) med inslag av triviallövskog. Två mindre områden hyser blandsumpskog och några mindre områden domineras av lövsumpskog. I skogen finns två öppna åkermarker och i de södra delarna mot dalgången domineras öppen gräsmark. Kring gårdsmiljön finns naturbetesmark/skogsbete och åker/vall.

Naturreservatets naturtyper har också delats in genom en satellitbildstolkning som utförts av Metria enligt NMD (Nationella marktäckedata, se Tabell 1).

Tabell 1. Naturtyper inom Färna naturreservat.

Naturtyp	Areal (ha)
Tallskog (utanför våtmark)	11
Granskog (utanför våtmark)	30,3
Barrblandskog (utanför våtmark)	6,2
Lövblandad barrskog (utanför våtmark)	3,1
Triviallövskog (utanför våtmark)	7,5
Ädellövskog (utanför våtmark)	4,3
Triviallövskog med ädellövinslag (utanför våtmark)	0,9
Temporärt ej skog (utanför våtmark)	0,2
Lövblandad barrskog (på våtmark)	0,2
Triviallövskog (på våtmark)	0,2
Åkermark	8,8
Övrig öppen mark med vegetation	8
Exploaterad mark	0,6
Summa	81,2
Varav produktiv skog	62,5

Naturförhållanden

Geologi och topografi

Färna ligger i den naturgeografiska regionen Svealands sprickdalsterräng med lerslättdalar och sjöbäcken. Topografin varierar mellan 15 meter över havet vid åkermarken och upptill 30 meter över havet på vissa bergshöjder. Berggrunden bedöms ha bildats för cirka 1800-1900 miljoner år sedan, under den Svekokarelska orogenesen. Geodiversiteten gällande berggrundsgeologin är låg till måttlig men kvartärgeologiskt är den hög. Berggrunden består huvudsakligen av kvarts, lagioklas och biotit och är typisk för regionen. I området finns både glaciala och postglaciala formationer. Morän (blockig sandig och moränlera) är dominerande jordart och postglacial lera finns i de lägre partierna i dalgången. Moränleran är sist avsatt efter isen och är kalkrik. På flera håll finns berg i dagen.

Skogen

Stora delar av skogen kring Färna gård har betats längre tillbaka i tiden vilket än idag än påvisas genom områdets naturvärden. Redan storskifteskartan från 1767 visar på bete i större delen av skogsmarken och fram till 1952 var skogsbetet enligt den ekonomiska kartan väl utbredd i merparten av skogsmarken. Den luckhuggna och betade skogen är ovanlig. Här har det moderna rationella skogsbruket aldrig fått fäste. Här finns gläntor i stället för kalhyggen och en

mångfald av arter i olika åldrar. Genom att låta betesdjur gå fritt i skogen skapas luckor och ljus där en mängd olika växter trivs.

I området finns en registrerad nyckelbiotop, vilken utgörs av en betad skog innehållande fläckvis med gräsmarksväxter. Under inventeringen noterades gammal tall, gran och asp. I området finns också två barrskogsområden som klassats som naturvärde av Skogsstyrelsen. Det finns också en av Skogsstyrelsen klassad sumpskog i området. Totalt beräknas att fem sumpskogar, en lite större och fyra mindre, finns insprängda i det större barrskogsområdet. Sumpskogarna består av lövsumpskogar och blandsumpskogar.

Skogen i området domineras framför allt av äldre barrblandskog med gran och med tall i de högre partierna. Flera skogsbestånd har en ålder på över 130 år. I två mindre tallbestånd är den uppskattade åldern på träden 160 år. Lövinslaget varierar men framför allt björk och asp dominerar. Ek, sälg och lönn förekommer också.

I skogsmarkerna finns flera mindre kärr och småvatten eller glupar som håller vatten till stor del av året. Dessa miljöer skapar en variation i skogen vilket är gynnsamt för såväl växt- som djurarter. Miljöerna har ett särskilt värde för groddjur, däggdjur och fåglar och är viktig livsmiljö för insekter och andra smådjur som är knutna till vatten. Även när småvattnen är uttorkade är habitatet av stort värde.

I framför allt de norra delarna av det större barrskogsområdet finns yngre skog med planterad tall och unga till medelålders lövdominerande bestånd. I de yngre lövskogarna dominerar björk och asp.

Rationellt skogsbruk har inte utförts i större utsträckning sedan år 2005 då delar av området gallrades. Efter stormen Alfrida år 2019 kördes vindfällan ut från skogen söder om kraftledningsgatan, det är dock en av de större åtgärder som utförts under senare tid. Skogen i området är inte lämpad för storskaligt rationellt skogsbruk på grund av det frekventa rörliga friluftslivet och de höga naturvärdena. Skogen saknar också lämpliga skogskörvägar samt uppläggningsplatser för avverkningsrester.

Odlingslandskapet

Merparten av den areal som idag används som åker- och betesmark har en lång historia med liknande markanvändning som åtminstone sträcker sig bakåt till år 1767. Naturbetesmarkerna inventerades i samband med Jordbruksverkets ängs- och betesmarksinventering år 2004. Den naturbetesmark som ligger längst i väster i reservatet uppvisade då en tydlig gödselpåverkan och en relativt trivial flora. Vid en ny inventering av Jordbruksverket år 2019 visades att den hävdgynnade floran fläckvis var på tillbakagång. Betesmarkerna öster om gården

inventerades åren 2003 och 2004 och då noterades en riklig förekomst av flera hävdgynnade arter som jungfrulin, bockrot, brudbröd, gulmåra och ärenpris.

Odlingsmarkerna i Färsna har sedan lång tid tillbaka använts för odling av vall. Äldre spannmålssorter och kulturarvssorter har i mindre försök provodlats.

I skogsmarken finns två mindre öppna gräsmarker som åtminstone sedan år 1901 har brukats som åker.

I odlingslandskapet finns småvatten i form av diken och mindre dammar. Dessa utgör viktiga miljöer för vattenlevande smådjur och groddjur exempelvis större vattensalamander. Det utgör också viktiga födosöksplaster för flera fågelarter och som vattenkälla för pollinatörer.

Flora och fauna

Både inventeringar i området, inrapporterade observationer i Artportalen och analyser för grön infrastruktur visar att området är mer artrikt än omkringliggande landskap och hyser biotoper som gynnar ett stort antal arter i flera olika grupper.

Förklaringar till artrikedomen utgörs bland annat av ett visst kalkinslag i marken, brukandet av marken i enlighet med äldre tiders bruk, förekomst av äldre skogsområden och död ved. Detta ger området förutsättningar för en rik flora och fauna.

Barrskogarna i området har i en analys av grön infrastruktur identifierats som potentiella viktiga födosöksområden och häckningsbiotoper för vissa så kallade indikatorarter. Vid analysen har barrskogsmesarna tofsmes och talltita använts då dessa är särskilt knutna till gammal barrskog. Det småskaliga lövdominerande odlingslandskapet kring gården och gårdsmiljön i sig har identifierats som potentiell livsmiljö för mindre hackspett. Även denna art indikerar äldre skogsbestånd och har krav på större sammanhängande områden och förekomst av gamla träd och död ved. I både den gamla barrskogen och i lövträdsområdena med död ved trivs också en mängd andra arter som gynnas av dessa förutsättningar.

Förekomster av vissa arter, till exempel långfliksmossa och brandticka, visar på lång kontinuitet gällande förekomst av död ved i området. I hållmarkstallskogen är det arter som motaggsvamp och lakritsmusseron som visar på områdets höga naturvärden. Området hyser också flera andra naturvårdsarter exempelvis ringlav, vedtrappmossa, grön sköldmossa, mörk husmossa, barrviolspindling och flera arter av korallfingersvampar som indikerar skoglig kontinuitet.

Arter som gynnas av kalk och som observerats i området är bland annat kärlväxterna Adam och Eva, blåsippa, nästrot och trolldruva. Bland svampar har kalkindikatorer som porslinsblå spindeliskivling, svavelrisk, skarp dropptaggsvamp

och orange taggsvamp hittats. Även bårdlav indikerar kalk i området och kontinuitet av gamla lövträd.

Gröngöling, gulsparv, kungsfågel, talltita, tofsmes, entita, hussvala och sånglärka är exempel på fågelarter i området. Intressanta insektsfynd är reliktbock, svartpälsbi och violettekantad guldvinge.

Inventering av groddjur med eDNA-metoden har visat att det förekommer större vattensalamander i tre småvatten i området. Det första småvattnet ligger inom gårdsmiljön (skötselområde 6), det andra småvattnet finns på åkern öster om gården (skötselområde 2A) och det tredje småvattnet ligger på reservatsgränsen bredvid elljusspåret i väster (angränsande skötselområde 1). I småvattnet vid elljusspåret har större vattensalamander också observerats vid fältbesök.

Tabell 2. Rödlistade arter, signalarter, typiska arter och i övrigt ovanliga arter som registrerats i området. Fynden kommer från tidigare inventeringar gjorda i området, uppgifter från ArtPortalen samt egna fynd vid fältbesök. Rödlistekategori följer ArtDatabanken 2015; EN = starkt hotad (Endangered), VU = sårbar (Vulnerable), NT = nära hotad (Near Threatened). S = signalart enligt Skogsstyrelsen. ÄoB = signalart enligt ängs- och betesmarksinventeringen. Natura 2000 naturtyper: 6210 – kalkgräsmarker, 6270 – silikatgräsmarker, 9010 – taiga, 9050 – näringsrik granskog, 9080 – lövsumpskog.

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Rödlistad	Signalart	Typisk art Natura 2000
Kärlväxter				
Adam och Eva	<i>Dactylorhiza sambucina</i>		ÄoB	6270
Ask	<i>Fraxinus excelsior</i>	EN		
Backklöver	<i>Trifolium montanum</i>	NT	ÄoB	6210
Blodnäva	<i>Geranium sanguineum</i>		ÄoB	
Blåsippa	<i>Hepatica nobilis</i>		S	9050
Bockrot	<i>Pimpinella saxifraga</i>		ÄoB	6270
Brudborste	<i>Cirsium heterophyllum</i>		S/ÄoB	9050
Brudbröd	<i>Filipendula vulgaris</i>		ÄoB	6270
Darrgräs	<i>Briza media</i>		ÄoB	6270
Granbräken	<i>Dryopteris cristata</i>		S	
Grönpyrola	<i>Pyrola chlorantha</i>		S	9010
Gullklöver	<i>Trifolium aureum</i>	NT		
Gullviva	<i>Primula veris</i>		ÄoB	6270, 9070
Gulmåra	<i>Galium verum</i>		ÄoB	
Jungfrulin	<i>Polygala vulgaris</i>		ÄoB	6210, 6270
Kattfot	<i>Antennaria dioica</i>		ÄoB	6270, 9070
Knippfryle	<i>Luzula campestris</i>		ÄoB	
Knägräs	<i>Danthonia decumbens</i>		ÄoB	6270, 9070
Knärot	<i>Goodyera repens</i>	NT	S	9010, 9050
Käringtand	<i>Lotus corniculatus</i>		ÄoB	6210

Liten blåklocka	<i>Campanula rotundifolia</i>			6270, 9070
Mandelblomma	<i>Saxifraga granulata</i>			6270
Mattlumner	<i>Lycopodium clavatum</i>		Fridlyst	9010
Nästrot	<i>Neottia nidus-avis</i>		S	
Ormbär	<i>Paris quadrifolia</i>		S	9050
Pillerstarr	<i>Carex pilulifera</i>			6270
Prästkraige	<i>Leucanthemum vulgare</i>		ÄoB	6270
Rankstarr	<i>Carex elongata</i>		S	
Repestarr	<i>Carex loliacea</i>		S	
Revlummer	<i>Lycopodium annotinum</i>		Fridlyst	
Solvända	<i>Helianthemum nummularium</i>	NT	ÄoB	6210, 6270
Stor blåklocka	<i>Campanula persicifolia</i>			6270
Sårläka	<i>Sanicula europaea</i>		S	
Svartkämpar	<i>Plantago lanceolata</i>			6270
Tibast	<i>Daphne mezereum</i>		S	
Trolldruva	<i>Actaea spicata</i>		S	9050
Ängsskära	<i>Serratula tinctoria</i>	NT	ÄoB	9070
Lavar				
Bårdlav	<i>Nephroma parile</i>		S	
Dvärgtufs	<i>Scytinium teretiusculum</i>		S	
Gammelgranslav	<i>Lecanactis abietina</i>			9070, 9080
Kattfotslav	<i>Felipes leucopellaeus</i>		S	
Lönnlav	<i>Bacidia rubella</i>		S	9070
Rostfläck	<i>Arthonia vinosa</i>		S	
Sotlav	<i>Acolium inquinans</i>		S	9010, 9070
Mossor				
Grön sköldmossa	<i>Buxbaumia viridis</i>		S	
Långfliksmossa	<i>Nowellia curvifolia</i>		S	
Mörk husmossa	<i>Hylocomiastrum unbratum</i>		S	
Vedtrappmossa	<i>Crossocalyx hellerianus</i>	NT		
Svampar				
Barkticka	<i>Oxyporus corticola</i>		S	
Barrviolspindling	<i>Cortinarius harcynicus</i>	NT		
Brandticka	<i>Pycnoporellus fulgens</i>		S	
Brödtaggsvamp	<i>Hydnellum versipelle</i>	VU	S	
Blodticka	<i>Meruliopsis taxicola</i>		S	
Blodvaxskivling	<i>Hygrocybe coccinea</i>		S	
Blomkålssvamp	<i>Sparassis crispa</i>		S	
Dofttaggsvamp	<i>Hydnellum suaveolens</i>	NT	S	9050
Dropptaggsvamp	<i>Hydnellum ferrugineum</i>		S	9010

Fjällig taggsvamp	<i>Sarcodon imbricatus</i>		S	
Flattoppad klubbsvamp	<i>Clavariadelphus truncatus</i>	NT	S	
Granriskä	<i>Lactarius zonarioides</i>		S	9080
Granrotsspindling	<i>Cortinarius fraudulosus</i>	VU		
Granticka	<i>Phellinus chrysoloma</i>	NT	S	
Grynknöfoting	<i>Squamanita paradoxa</i>	VU		
Gul vaxskivling	<i>Hygrocybe chlorophana</i>		S	
Korallfingersvampar	<i>Ramaria sp.</i>		S	
Kryddspindling	<i>Cortinarius percomis</i>		S	
Lakritsmusseron	<i>Tricholoma apium</i>	VU		
Motaggsvamp	<i>Sarcodon squamosus</i>	NT	S	
Olivspindling	<i>Cortinarius venetus</i>		S	
Orange taggsvamp	<i>Hydnellum aurantiacum</i>	NT	S	9010
Porslinsblå spindling	<i>Cortinarius cumatilis</i>	VU		
Rynkskinn	<i>Phlebia centrifuga</i>	VU	S	9010, 9050
Rödgal trumpetsvamp	<i>Craterellus lutescens</i>		S	
Rökmusseron	<i>Tricholoma fucatum</i>		S	
Scharlakansvaxskivling	<i>Hygrocybe punicea</i>	NT	S	
Skarp dropptaggsvamp	<i>Hydnellum peckii</i>		S	
Svart taggsvamp	<i>Phellodon niger</i>		S	
Svavelriskä	<i>Lactarius scrobiculatus</i>		S	
Strimspindling	<i>Cortinarius glaucopus</i>		S	
Tallriskä	<i>Lactarius musteus</i>	NT		
Tallticka	<i>Phellinus pini</i>	NT	S	9010
Ullticka	<i>Phellinus ferrugineofuscus</i>	NT	S	9010, 9050
Vit vaxskivling	<i>Cuphophyllus virgineus</i>		S	
Zontaggsvamp	<i>Hydnellum concrescens</i>		S	
Ängsvaxskivling	<i>Cuphophyllus pratensis</i>		S	
Insekter				
Reliktbock	<i>Nothorhina muricata</i>	NT		
Svartpälsbi	<i>Anthophora retusa</i>	NT		
Violettkantad guldvinge	<i>Lycaena hippotoe</i>	NT		
Fåglar				
Björktrast	<i>Turdus pilaris</i>	NT		
Duvhök	<i>Accipiter gentilis</i>	NT		
Entita	<i>Poecile palustris</i>	NT		
Grönsångare	<i>Phylloscopus sibilatrix</i>	NT		
Gulspurv	<i>Emberiza citrinella</i>	NT		
Gråkråka	<i>Corvus corone cornix</i>	NT		
Grönfink	<i>Chloris chloris</i>	EN		
Hussvala	<i>Delichon urbicum</i>	VU		

Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	NT		
Stare	<i>Sturnus vulgaris</i>	VU		
Svartvit flugsnappare	<i>Ficedula hypoleuca</i>	NT		
Talltita	<i>Poecile montanus</i>	NT		
Ärtsångare	<i>Curruca curruca</i>	NT		
Fladdermöss				
Dvärgpipistrell	<i>Pipistrellus pygmaeus</i>		Fridlyst	
Nordfladdermus	<i>Eptesicus nilssonii</i>	NT	Fridlyst	
Större Brunfladdermus	<i>Nyctalus noctula</i>		Fridlyst	
Grod- och kräldjur				
Större vattensalamander	<i>Triturus cristatus</i>		Fridlyst	1166
Mindre vattensalamander	<i>Lissotriton vulgaris</i>		Fridlyst	
Vanlig groda	<i>Rana temporaria</i>		Fridlyst	
Snok	<i>Natrix natrix</i>		Fridlyst	

Historisk och nuvarande markanvändning

Markerna runt Färsna gård har en lång historia av stort kulturhistoriskt värde. Ända sedan landet höjdes ur havet för cirka 3000 år sedan och bildade en liten ö där Färsna Gård nu ligger har marken varit bebodd och brukats av människor. Det äldsta fyndet är från denna tid och består av en fossil åker med röjningsrösen, belägen mitt i dagens odlingslandskap. Även gravfält, stensättningar och boplatser som tidsmässigt sträcker sig från yngre järnålder till äldre medeltid har påträffats i området. Vid boplatser har man funnit odlingsytor, röjningsrösen och vikingatida mynt. Även arterna i skogen berättar om svunna tiders skötsel, skogen är ett biologiskt kulturarv där naturen berättar om kulturen.

Där bebyggelsen på Färsna Gård idag ligger fanns redan på medeltiden en by, vilket två dokument från år 1365 och 1418 vittnar om. Enligt storskifteskartan från år 1767 fanns här en bytomt, där byn bestod av ett kronohemman uppdelat i fyra tomter. 20 husgrunder, syllstensrester och terrasskanter har karterats och är än idag synliga som långa stenrader i markytan. Ibland syns även rester av eldstäder och källare. De flesta av dessa husgrunder i området kan härledas till 1700 och 1800-talets bebyggelse. Under 1800-talet fanns fortfarande de fyra tomterna i Färsna by kvar och från den tiden vet vi även vilka som varit ägare av dessa hemman.

En stor förändring av markanvändningen som går att se i området gäller skogsbetet vilket var som störst år 1767 då arealen låg på 60 hektar. På 1950-talet låg den på 50 hektar och idag kvarstår endast 3 hektar. Däremot har arean för naturbete ökat något sedan 1950-talet. Åkerarealen har varit ganska konstant med vissa mindre förändringar.

Hur människan organiserat bruket av marken har förändrats genom historien. I början av medeltiden bildades by väsendet vilket innebar att flera gårdar brukade gemensamma ängs- och odlingsmarker vilka var inhägnade och boskapen fick gå på bete i utkanterna. Ett system som brukades relativt oförändrat ända fram till 1800-talets mitt då skiftesreformerna förändrade strukturerna på jordbrukslandskapet.

Den mangårdsbyggnad som finns på gården idag uppfördes år 1887. Gården köptes av Norrtälje kommun år 1972 inför framtida exploatering. Fram till 1996 brukades Färsna som lantbruk av en privatfamilj, som haft gården i sin ägo sedan år 1905. Sedan år 2009 förvaltar Norrtälje Naturvårdsstiftelse Färsna gårdsmiljö på uppdrag av Norrtälje kommun.

År 2008 stod Färsna gårds mangårdsbyggnad helt renoverad, med hjälp av Rodengymnasiets byggprogram. Ett nytt timmerhus, Tupplidret, har uppförts, som innehåller café och offentliga toaletter. Ekonomibygnaderna står på tur. Utöver Norrtälje Naturvårdsstiftelse finns på Färsna gård idag en rad andra verksamheter.

Fornlämningar

Det finns flertalet registrerade fornlämningar inom det planerade reservatsområdet, bland annat spår från forntiden i form av bronsåldersrösen, järnåldersgravar och spår av fossil åker. Här finns även ett tjugotal husgrunder i omgivningarna runt nuvarande Färsna gård, flertalet från 1700-talet och framåt. Lämningarna vittnar om att området varit bebott sedan äldre järnålder. Utredningen belägger att det låg en by här under medeltiden, vilket också var fallet när storskifteskartan upprättades år 1767. Fornlämningar framgår av bilaga 3D.

Friluftsliv

Området är tätortsnära och besökare kan ta sig hit till fots, med cykel eller bil. Det finns flera vägar och stigar in i området. Exempel på friluftsanordningar som finns i området (se även karta i bilaga 2B):

- delsträcka 8 av Roslagsleden (mellan Vigelsjö och Roslagsbro) passerar genom området,
- belyst motionsspår (elljusspår) för löpning, gång och vintertid även skidåkning,
- markerade cykelspår
- markerade stigar med information. Färsnastigen utgår från Färsna gård och går i en slinga norr om gården. Skyltar med information om natur och kultur. Vilses stig, i skogsbrynet öster om Färsna gård, är en kort stig för barn med information om vad man ska göra om man går vilse,

- vindsydd med grillplats och bänkar/bord. Finns på tre platser i området. Invid vindsyddet längst österut finns även en skogslekplats och ett litet utegym ligger på andra sidan motionsspåret.

Ridning förekommer sparsamt i området. I området finns markerade cykelspår och området är en populär mountainbikeskog. Om behov finns har förvaltaren i framtiden möjlighet att hänvisa cyklister och ryttare till andra spår och stigar än de som idag är markerade.

Byggnader och anläggningar

Till Färsna gård hör ett antal byggnader, se bild 1. I mangårdsbyggnaden (A) rymms idag kontor, mötes- och verksamhetslokaler. Förutom mangårdsbyggnaden finns flera byggnader som byggdes innan 1900-talet. I väster på gården ligger den gamla ladugården (B) -ett timrat hus från 1700-talet som idag används som stall. Norr om denna byggnad ligger ett uthus (C) från 1700-talet, som används som magasin och hölada. Längst i norr ligger en nybyggd vagnhall (D) som tillsammans med logen (E) (uppförd 1928) strax söder om vagnhallen hyser fordonsförvaring och traktormuseum. Strax öster om mangårdsbyggnaden återfinns ett boningshus (F) från 1800-talet som tidigare användes som arrendatorsbostad. Huset används år 2020 som klubbhus för 4H och dagligverksamhet. Ytterligare ett boningshus (G), uppfört 1939, finns söder om arrendatorsbostaden och norr om den samma ligger en större magasinsbyggnad (H) från 1928. I gårdens östra del ligger en timrad bod (I) från 1700-talet. Väster om gården finns ett enklare 1700-talstorp (J) (Ekorrboda), med tillhörande mindre timrad byggnad (K) som utgör rester av en ladugård. Något närmare gårdskärnan finns också ett svinhus (L) från 1800-tales slut som används som hönsbarn samt en stor jordkällare (M) byggd 1938. Jordkällaren används idag för mellanlagring av grönsaker och redskap under sommarhalvåret och som samlingsplats och värmestuga under årets kallare dagar. Centralt på gården, söder om logen, låg tidigare ett vagnslider från 1700-talet. Byggnaden ersattes på 00-talet av en ny timrad byggnad (N) där det idag rymmer café och allmänna toaletter.

Figur 1. Byggnader på Färsna gård.

Diken och markavvattningsföretag

Färsna naturreservat berör område som omfattas av markavvattningsföretaget Färsna tf:s båtnadsområde.

Utredning kring möjligheten att i delar av skötselområde 2c och 5b längs dalgångens vattendrag, utföra vattenfördröjande åtgärder bör utredas. Detta för att öka reningsgraden i det uträtade vattendraget samt landskapets vattenhållande förmåga. Sådana åtgärder får dock inte utföras om de strider mot tidigare lämnade tillstånd, exempelvis i form av markavvattningsföretag (som även i olika fall kan benämnas torrlägningsföretag, dikningsföretag, invallningsföretag etc.) utan att åtgärden föregås av anmälan eller tillstånd för vattenverksamhet enligt 11 kap. miljöbalken. Åtgärder får heller inte utföras om de kan få negativ påverkan på marker utanför reservatet. Inför åtgärder ska samråd hållas med berörda markägare.

Kraftledning

Färsna naturreservat gränsar i norr till en kraftledningsgata. Enligt ledningsrätten har ledningsrättsinnehavaren rätt att kalavverka upp till 15 meter från kraftledningen men också rätt avverka alla riskträd utanför 15-meterszonen.

Plan för områdets skötsel

Övergripande mål och skötsel

Syftet med naturreservatet återfinns i reservatsbeslutet, skötseln och de åtgärder som utförs ska leda till att uppfylla detta.

Skötseln av området inriktas på att:

- naturvårdande skötsel utförs som gynnar den biologiska mångfalden, friluftslivet och kulturmiljön,
- området ska tillgängliggöras och utvecklas som ett attraktivt friluftsområde för den breda allmänheten,
- hävden bibehålls i de gamla värdefulla kulturmarkerna,
- bete införs om möjligt i tidigare betade skogar samt på tidigare hävdade gräsmarker,
- skötsel av brynmiljöer utförs som gynnar biologisk mångfald,
- information till, samt anordningar för, det rörliga friluftslivet hålls i gott skick,
- gårdsmiljön bibehålls och äldre tiders hävd, konstruktioner och odlingar synliggörs,

Åtgärder som rör hela reservatet

Skötselplanen lämnar öppet för bete i såväl skogar som gräsmarker. Tanken är att förvaltaren ska ha möjlighet att avgöra var det är lämpligt att ha bete så att det fungerar med det rörliga friluftslivet i området och så att bete inte tillför för hårt slitage i naturbetesmarker och skogsbeten. Skogsbeten ska betas extensivt. Kullfallna träd över stigar, vägar, stängsel, åkrar och andra friluftsanordningar får kapas och flyttas så att de inte är i vägen. Även vindfällna träd i andra områden får tas bort om det bedöms motverka naturreservatets syfte gällande biologisk mångfald, ett rörligt friluftsliv eller kulturmiljövärden. Efter naturvårdande åtgärd får avverkat virke tillgodogöras av förvaltaren eller av den som förvaltaren utser för användning vid skötsel i naturreservatet. Virke flyttas med fördel med häst och släde vintertid.

Skötselområden

Reservatet är indelat i sex skötselområden utifrån naturtyp och skötselbehov. Gårdsmiljön utgör ett eget skötselområde. Skötselområdena, som även redovisas på skötselkarta (bilaga 3C), är följande:

1. Naturbetesmarker
2. Åkermark/vall/ övrig gräsmark
3. Äldre barrskogar
4. Sumpskogar
5. Unga och medelålders skogar
6. Gårdsmiljö

Några områden är i sin tur indelade i delområden.

1. Naturbetesmarker (cirka 9 ha)

Figur 2. Glest trädklädd betesmark strax norr om Färsna gård.

Beskrivning

Naturbetesmarkernas historik i området går lång tid tillbaka. Markerna har varierande grad av trädtäckning och har varit trädbevuxna under lång tid. I det norra delområdet finns framförallt tall, gran, björk och asp i trädsiktet men även enstaka sälg, rönn, oxel, ek, en och hassel förekommer. Även ask, lönn, vildapel och getapel återfinns i det södra delområdet. I fältsiktet finns hävdgynnade arter som orkidén Adam och Eva, solvända, kattfot, jungfrulin, darrgräs, ängsvädd, blåsuga, ängsskära och bockrot. Flera så kallade ängssvampar finns i betesmarkerna, bl.a. scharlakansvaxskivling och grynknölfoting. I delar av betesmarkerna finns uppslag av asp och tätare bestånd av örnbräken.

Bevarandemål

Trädklädd och halvöppen naturbetesmark med växter och svampar som gynnas av bete. Hela området sköts genom bete som anpassas efter den biologiska mångfalden. Betestrycket anpassas så att kärlväxternas blomning och frösättning gynnas och slitage inte sker utan att förna ansamlas och försämrar för områdets karaktärsarter. Arter som kan hota områdets artrika ängsflora ska bekämpas. Krontäckningen ska variera mellan tätare och glesare beskogad mark. Det ska finnas gamla vidkroniga solbelysta träd och död ved i olika former.

Skötsel

Hela området betas årligen med ett väl anpassat betestryck, gärna av nöt eller får. Helst enligt en betesplan som anger plan för rotation av djurslag i olika hagar mellan åren. Bedöms det lämpligt för områdets flora och fauna kan betesfria år hållas, då kan markerna om det behövs istället brukas med slåtter. Betestrycket ska anpassas så att kärlväxternas blomning och frösättning gynnas utan att

förna ansamlas och försämrar för områdets karaktärsarter. Känsliga området ska inte utsättas för hårt slitage i den omfattning att det hotar områdets flora. Större ansamlingar av gödsel ska tas bort regelbundet för att så långt som möjligt undvika att fältskiktet blir kvävepåverkat. Stängsel underhålls löpande och delar av befintligt stängsel kan med fördel ersättas av traditionellt byggd gärdsgård. Vedväxter av igenväxningskaraktär röjs bort. Större bestånd av örnbräken röjs bort 2-3 gånger per säsong eller dras upp för hand vid lämplig tidpunkt.

Natura 2000-naturtyp

Trädklädd betesmark (9070), silikatgräsmark (6270)

2. Åkermark/vall/övriga gräsmarker (cirka 13 ha)

Figur 3. Liten åkermark omgiven av skog.

Beskrivning

Område 2a består av odlingsmark närmast Färsna gård med lång historik av brukande. Markerna används nu till vallodling samt försöks-/visningsodling av äldre spannmålssorter. Små åkerholmar och bryn ingår i skötselområdet. En mindre del av marken i norr ingår i en betesfålla. Delar av område 2a används också vid större evenemang som parkering, se bilaga 2.

Område 2b består av två små odlingsmarker i skogsområdet i öster med näringsgynnad, högväxt grässvål. Fuktigare partier finns centralt i den östra skogsängen, där även vass och björksly förekommer. Diken och brynmiljöer finns kring båda odlingsmarkerna.

Område 2c är en större gräsmark i sydöstra delen av reservatet som sluttar från brynen i norr ner mot diket som utgör gränsen i söder. De östra delarna är

nyligen slagna, andra delar har inte hävdats på senare år. I de slåtttrade delarna, framförallt mot skogsbrynen, finns en del hävdgynnade arter som gullviva, svartkämpar, gulmåra, backklöver och tjärblomster. Här finns också sandlevande insekter som t ex vårsandbi. I de ohävdade delarna finns bland annat högväxta gräs, åkertistel och hallon. Nära brynen kommer det upp aspsly och ner mot diket växer det mycket älgört.

Bevarandemål

Åkermarkerna ska fortsatt hållas öppna genom odling/slåtter/bete/efterbete. Målet är att på sikt öka arealen artrik ängsflora särskilt i delområde 2b och 2c. Det ska finnas bryn med blommande buskar och grova träd i en varierad övergångszon mot skogsmarken. Typiska arter för hävdad mark med bryn ska förekomma i området. Sandlevande insekter ska gynnas, exempelvis vårsandbi.

Skötsel

Åkermarkerna (2a) ska fortsatt hävdas genom odling av vall eller spannmål alternativt slåtter med efterbete eller bete.

De två små skogsängarna (2b) hävdas genom slåtter och bortförsel av det slagna höet. Bete eller efterbete kan införas. Eventuellt kan ett grod/salamandervatten skapas i den fuktiga delen av skogsängen längst österut om lämpligt läge identifieras.

Gräsmarken i sydost (2c) hävdas fortsatt med slåtter/vallskörd eller årlig slåtter med bortförande av hö. Slåtter/vallskörd innebär att området inte får plöjas, gödslas eller sås. Fuktiga partier närmast diket (cirka 9-20 meter används idag som näringsfälla mot diket) i söder kan slåttas med längre mellanrum (cirka vart tredje år). Bete eller efterbete kan införas.

Brynmiljöer i anslutning till skog och förekommande åkerholmar i samtliga delområden restaureras/sköts på sätt som gynnar blommande/bärande lövträd och buskar. Det kan exempelvis ske genom röjning av gran, om granen blir ett framtida problem och sly. Tillskapande av sandblottor ska ske för att gynna sandlevande arter. Diken underhålls. Delar av området kan om möjligt betas.

Natura 2000-naturtyp

Delar kan eventuellt på lång sikt utvecklas till silikatgräsmark (6270) eller möjligen fuktäng (6410) närmare diket.

3. Äldre barrskogar (cirka 44 ha)

Figur 4. Rötad och knäckt gran med granticka.

Beskrivning

Skogen domineras framför allt av äldre barrblandskog med gran och med tall. Flera skogsbestånd har en ålder på över 130 år. I två mindre tallbestånd beräknas träden uppnå en ålder på 160 år. Inslag av kalk i marken, tidigare skötsel enligt bondeskogsbruken anno 1900 och lång kontinuitet gör att området har hög artrikedom. Merparten av skogen har betats under lång tid och fram till 1950-talet.

Delområde 3a och 3b har en stor andel gran i de lägre belägna delarna medan höjder med hällmark ofta domineras av tall, men merparten av skogen utgörs av en blandning av de två barrträdslagen. Lövinslaget varierar och består framförallt av björk och asp men det finns även enstaka sälg, ek och lönn. Äldre aspbestånd förekommer. Förekomsten av död ved varierar men ställvis är det rikligt med både stående och liggande död ved av olika grovlek och grad av nedbrytning. Rödlistade vedsvampar som granticka, ullticka och rynkskinn finns på enstaka lågor eller högstubbar av gran i området. Även rödlistade marksvampar som orange taggsvamp, dofttaggsvamp och flattoppad klubbsvamp förekommer. Arterna är endast ett urval av ett stort antal arter som förekommer inom skötselområdet.

Närmast kraftledningsgatan i norr är skogen lite yngre och där har man nyligen upparbetat och transporterat ut stormfällda träd, vilket medfört att skogen är tydligt luckig.

Det finns gott om brynmiljöer i gränsen mellan skogen och de öppna markerna. I gränsmiljöerna finns också kulturspår i form av stenrösen och murar samt

husbehovstäcker för sand. Pollinatörer som fjärilar och bin gynnas av dessa miljöer. Det finns stor potential att förbättra brynmiljöerna genom varsam naturvårdsröjning och framröjning av stenrösen och stenmurar.

Bevarandemål

Skogen präglas av varierad åldersstruktur med stor andel gamla barrträd där gran och tall dominerar, med visst inslag av asp och andra lövträd. Ett extensivt skogsbete har införts på så stort område som möjligt. Områdets utveckling ska i grunden styras av naturliga processer, som leder till rik förekomst av död ved av olika trädslag och i olika nedbrytningsgrad men anpassas för att gynna skogsbetesgynnade arter. I de områden som betas och de områden där viktiga arter kräver det ska skogen förbi luckig. Även arter i fältskiktet såsom kärlväxter och mykorrhizasvampar ska gynnas och artrikedomen inom dessa två grupper bör öka. Målet är att skogen också fortsatt får ha karaktären av bondeskog från tiden runt 1900. Luckdynamik ska eftersträvas i området d v s ytor som öppnas upp för bete eller av bete kommer ge möjlighet för nya träd att etablera sig och arter knutna till gläntor kommer att gynnas särskilt. Arter knutna till äldre träd och död ved såsom svampar, mossor och lavar ska fortsatt finnas kvar i livskraftiga populationer i området. Det ska finnas bryn med blommande buskar och grova träd i en varierad övergångszon mot öppna marker. Biotoper för sandlevande insekter och pollinatörer ska finnas. Stenmurar och stenrösen görs synliga.

Skötsel

Området sköts med en naturvårdande skötsel anpassad för biologisk mångfald, friluftsliv och kulturmiljö. För att gynna floran, förekomst av skogsbetesgynnade svampar och andra arter ska områdets naturvårdande skötsel inriktas till bondeskog för tiden runt början av 1900-talet, helst med ett skogsbete.

Ett extensivt skogsbete kan införas där det är lämpligt med hänsyn till friluftsliv och kulturmiljövärden. För att behålla skogens naturvärden kopplade till gammal betad skog behöver en luckighet behållas och/eller nyskapas. Mindre luckor huggs fram och då väljs i första hand tidigare gläntor där det finns spår av hävd, detta ökar chanserna för utbredning och återetablering av hävdgynnade arter. Man kan med fördel låta djuren beta i området innan man gör/utökar luckor och därmed visa i vilka områden de föredrar att beta. Enbuskar och andra bärande träd och buskar lämnas med fördel kvar för att gynna fågellivet. Gamla och äldre granar som är av betydelse för förekomst av skyddsvärda mykorrhizasvampar bör inte röjas eller avverkas. Ris kan brännas på plats och där det är gynnsamt för svampetablering kan även förna brännas bort. Stängsel med stängselgenomgångar sätts upp i områden som ska betas. Det är mycket viktigt att skogsbetet är extensivt med få djur på stora ytor utan slitage. Om så bedöms behövas för den biologiska mångfalden kan skogsbetet utföras med flera års mellanrum.

Kullfallna träd över stigar, vägar, stängsel, åkrar och andra friluftsanordningar får kapas och flyttas så att de inte är i vägen. Även vindfällan eller kullfallna träd i andra områden får tas bort om det bedöms motverka naturreservatets syfte gällande biologisk mångfald, ett rörligt friluftsliv eller kulturmiljövärden. Nyskapande av död ved sker på de platser i reservatet där det går med hänsyn till friluftsliv och kulturmiljövärden. Efter naturvårdande åtgärd får avverkat virke tillgodogöras av förvaltaren eller den som förvaltaren utser för användning vid skötsel i naturreservatet. Virke flyttas med fördel med häst och släde vintertid.

Vid behov kan värdefulla tallar och lövträd som äldre asp och sälg gynnas genom frihuggning i hela skötselområdet. Ung gran kan röjas bort/ringbarkas i det äldre tallskiktet i område 3b. Uttag av död ved, i synnerhet äldre grov död ved bör i möjligaste mån begränsas. Likaså ska avverkning av äldre träd endast ske i nödfall.

Brynmiljöer ska restaureras och underhålls vid behov. Sandiga miljöer ska skötas så att sandlevande insekter gynnas genom röjning av buskar och träd som skuggar.

Natura 2000-naturtyp

9010 Taiga och fläckvisa mindre ytor av 9050 Örtrik granskog.

4. Sumpskogar (cirka 3 ha)

Beskrivning

Skötselområdet består av en lite större och fyra mindre sumpskogar som finns insprängda i det större barrskogsbeståndet. Ytterligare mindre sumpskogar kan förekomma. Tre av de mindre sumpskogarna (4b) domineras av lövträd, framförallt klibbal och björk men även asp, viden, gran, ask och ek förekommer. I blandsumpskogarna (4a) finns även tall. Viss sockelbildning har utvecklats och ställvis är det rikligt med död ved. Flera av sumpskogarna är dikespåverkade.

Figur 5. Dike som leder bort vatten från sumpskog.

Bevarandemål

Sumpskogarna ska präglas av en hög andel lövträd samt av gamla, grova eller senvuxna träd. Såväl stående som liggande död ved förekommer i olika grovlek och nedbrytningsgrad. De hydrologiska förhållandena är gynnsamma i större delen av skötselområdet. Luftfuktigheten är hög och gynnsam för epifytiska lavar och mossor.

Skötsel

Sumpskogarna lämnas huvudsakligen orörda och får stå under fri utveckling. För att uppnå gynnsamma hydrologiska förhållanden kan igenläggning av befintliga diken bli aktuellt. Detta ska föregås av en hydrologisk undersökning innan åtgärd. Ung gran röjs bort eller ringbarkas i lövdominerade sumpskogar för att gynna förekomst av äldre lövträd. Vid bortröjning eller ringbarkning av granar ska lämplig tidpunkt och försiktighetsåtgärder vidtas för att förebygga angrepp från skadeinsekter. Om skogsbete införs kan hela eller delar av skötselområdet ingå i betesfällor.

Natura 2000-naturtyp

Utveckling mot taiga (9010) av undertypen sumpskog samt lövsumpskog (9080).

5. Unga och medelålders skogar (cirka 9 ha)

Beskrivning

Skötselområdet är uppdelat i två delområden, 5a och 5b. Delområde 5a består av en knappt 40-årig planterad tallskog med varierat inslag av löv och gran. Område 5b består av unga till medelålders lövdominerade bestånd, ofta i anslutning till

öppnare marker i brynmiljöer. Björk och asp är de vanligaste trädslagen men även säl, rönn, ek, fågelbär, lönn, tall, gran, hassel och hagtorn förekommer. Även ett öppnare område vid en gammal tomt med hävdgynnad flora finns i sydöst.

Figur 6. Planterad tall med inslag av löv och gran.

Bevarandemål

I område 5a: ska tallskog på sikt få utvecklas till en äldre tallskog med fina möjligheter till bär- och svampplockning. På sikt ökar lövinslaget i områdena och fler lövträd är frihugna. Bärande och blommande träd ska finnas i brynmiljöerna.

I område 5b ska en lövskog och brynmiljöer med varierad trädslagssammansättning och ålder få utvecklas. Området ska vara luckigt och löv gynnas. Brynmiljöer med värden för biologisk mångfald ska finnas. I de sydöstra delarna av området kan mindre öppnare partier med spår av hävd och gammal tomtmark slyröjas och slåttas.

Skötsel

Område 5a

Gallring av yngre tall vid behov för att gynna äldre tall. Generationsträd ska finnas. I områden med högre andel löv ska åtgärder som gynnar lövträd såsom röjning, avverkning och ringbarkning av yngre barrträd som tränger eller hotar att tränga lövträd genomföras. Merparten av granen röjs ur. Bärande och blommande träd och buskar gynnas, framförallt i brynmiljöer genom röjning av exempelvis sly och gran. Om skogsbyte införs kan hela eller delar av skötselområdet ingå i betesfällor.

Område 5b

Skötselåtgärder för att öka variationen i trädslagssammansättning, täthet och ålder: röj, avverka eller ringbarka gran som tränger eller hotar att tränga lövträd eller lövsly. I lövfattiga delar görs gruppvis ringbarkning eller luckhuggning av

barrträd så att små gläntor skapas. Inga större lövträd avverkas eller ringbarkas även om de står tätt. Yngre asp får dock fällas om det sker i syfte att restaurera brynmiljöer. Bärande och blommande träd och buskar gynnas, framförallt i brynmiljöer genom röjning av exempelvis sly, yngre asp och gran. I de sydöstra delarna av området kan mindre öppnare partier med spår av hävd och gammal tomtmark slyröjas och slåttas. Om skogsbete införs kan hela eller delar av skötselområdet ingå i betesfällor.

Natura 2000 - naturtyp

-

6. Gårdsmiljö (cirka 4 ha)

Figur 7. Veterantraktorer vid Färsna gård.

Beskrivning

Vid Färsna gård finns mangårdsbyggnad, gårdsplan, trädgård, ett flertal lantbruksbyggnader, odlingar, småvatten, jordkällare, små djurhagar m.m. Flera olika föreningar och företag bedriver verksamhet på gården idag, till exempel Norrtälje Naturvårdsstiftelse, Färsna 4H och Veterantraktorklubben Norrtälje. Gården är tillgänglig för allmänheten och här finns café och djur att titta på. Här finns också äldre hamlade träd.

Bevarandemål

Målet är att Färsna gård ska vara välskött. Byggnader och omgivningar ska vara i gott skick. Äldre tiders hävd, konstruktioner och odlingar finns synliga för

allmänheten. Målbilden är en levande Roslagsgård från förra sekelskiftet med ett aktivt småskaligt jordbruk. I trädskiktet ska det på sikt förekomma livskraftiga äldre träd varav vissa ska vara hamlade.

Skötsel

Underhåll av byggnader och stängsel. Gärdsgårdar underhålls och med fördel utökas andelen stängsel som utgörs av traditionellt bundna gärdsgårdar. Fortsatt bete i de gårdsnära hagarna. Gräsytor hålls öppna och småvatten restaureras och underhålls. Lövträd ska vid behov friställas och hamlas. Stigar och traktorvägar ska hjälpa till att vägleda det rörliga friluftslivet så att skada på odlade grödor inte uppstår.

Natura 2000 - naturtyp

-

7. Fornlämningar

Beskrivning

Inom reservatet och i dess omedelbara närhet finns ett antal fornlämningar och kulturhistoriskt värdefulla byggnader med miljöer. Enligt kulturmiljölagen ((1988:950) 2 kap. Fornminnen) är alla fornlämningar skyddade, vilket bland annat innebär att det är förbjudet att utan tillstånd rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning. Skötselplanens generella riktlinje är att synliggöra fornlämningarna genom att hålla dem fria från sly, buskar och högvuxen växtlighet. Enligt 3 kap. Byggnadsminnen i samma lag skyddas de byggnader, anläggningar och miljöer som är byggnadsminnen.

En förnyad inventering av områdets fornlämningar utfördes under våren 2022. Vid denna inventering kom antalet fornlämningar att revideras där en tidigare anläggning som definierats som stensättning och tre fornlämningsliknande lämningar bedömdes som icke fornlämningar och uppdaterats i Riksantikvarieämbetets fornregister och söktjänst Fornsök (se Bilaga 3D).

Fornlämningar skall förses med informationsskyltar som berättar om platsens betydelse och äldre historia. Genom att tydliggöra fornlämningarna kan man också undvika slitage och skador som beror på okunskap.

Tillgänglighet

Fornlämningsmiljöerna ligger i vissa fall i kuperad skogsterräng eller inom inhägnade betesmarker men i nära anslutning eller synliga från skogsstigar och grusade promenadvägar. Området är bilfritt för besökare.

Kultur- och fornlämningar

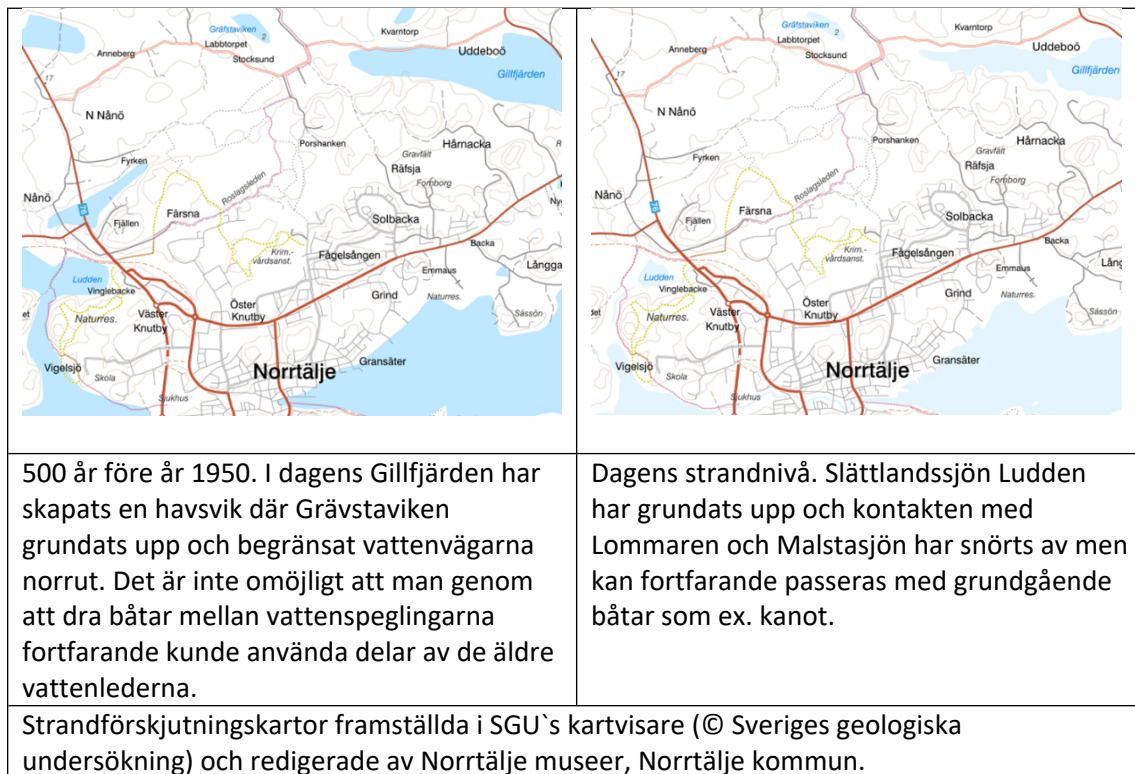
Vård av naturreservatets fornlämningar ska utföras enligt speciella skötselplaner. Stöd kan även fås från Länsstyrelsen. Skötsel av fornlämningarna kan bl.a. innebära röjning av vegetation, vars syfte är att visa lämningarna tydligt och att skydda dem från skador.

Bakgrund

Området kring Färsna är ett av de mer fornlämningstäta kring Norrtälje. I takt med landhöjningen och runt 4200 f.v.t kom nordliga delar av Färsnaområdet att höja sig ur havet och drygt 1400 år senare har hela Färsnaområdet höjts sig ur havet. Lämningar från stenåldern är sparsamt företrädda, medan flera lämningar dateras till perioden mellan den yngre bronsåldern och den äldre järnåldern (1000 f.v.t– århundradena e.v.t.). Från denna period är det framför allt den agrara miljön som framträder genom ytmässigt stora områden med röjningsrösen och stenröjda ytor. Övriga lämningar från denna period i Färsnaområdet är ensamliggande stensättningar, gravfält och boplatser. Dessutom återfinns även lämningar från den yngre järnåldern i form av gravfält, ett skattfynd från yngre vikingatid i anslutning till RAÄ 106 och ett medeltida bytomtsläge (RAÄ 109:1). Majoriteten av fornlämningar i Färsnaområdet visar att människan bosatt sig i området under järnåldern men gravar av äldre karaktär ger indikation på att man redan under bronsåldern fanns i området. Vid arkeologiska förundersökningar av Estuna 191:2 har föremål framkommit som daterats till folkvandringstid (ca 400-550 e.v.t.). Resultat av förundersökningen av Estuna 192:1, en husgrundsterrass och agrara lämningar i form av röjningsrösen, visar att härden som påträffades bör ha varit i bruk mellan 250–430 e.Kr. och stolphålet som påträffades inom husgrundsterrassen bör ha anlagts ca 420–570 e.Kr. Husgrundsterrassen och de agrara lämningarna utgjorde en väl sammanhållen enhet som anlades under 200-talet e.Kr. Efter det att husgrundsterrassen övergavs fortsatte platsen att brukas, men då främst för odling och betesdrift in i nutid. De resultat som framkommit vid arkeologiska förundersökningar pekar på en lång bosättningskontinuitet i området kring Färsna. Denna yttrar sig genom förekomsten av ensamliggande stensättningar, gravfält, boplatslägen och inte minst genom en komplex agrar miljö som tidsmässigt möjligen kan sträcka sig från yngre bronsåldern och in i nutid. Det som särskiljer denna miljö från exempelvis agrara miljöer i andra delar av Uppland är att stensträngssystemen saknas helt i denna region. Vad som däremot förekommer är områden med röjningsrösen (T. J., Holback. Arkeologisk förundersökning. Terrasserings och agrara lämningar i Färsna, Uppland, Estuna socken, Färsna 1:2, RAÄ 192, UV mitt, Rapport 2006:19).

	
2500 år före år 1950: Tillsammans med Knutby- och Solbackaområden utgjorde Färsna med omgivning en ö i det som var en innerskärgård.	Vid 2000 år före år 1950 grundas tidigare transportleder upp vilket innebar att man kunde resa torrskodd från Färsnaområdet norrut mot Estuna och vidare förbi Lohäradsområdet.
	
1500 år före år 1950. I takt med landhöjningen kom den tidigare innerskärgården att forma det som idag utgör delar av kommunens kustområde.	1000 år före år 1950. Kontakten med havet, via tidigare passage förbi Norrtälje har snörts av. Avståndet till farbart vatten har ökat och Färsnaområdet ligger drygt 2 km från vattenområden (idag slättslandssjön Ludden) med kontakt till Sjuhundraleden som fortfarande är framkomlig i nordöstlig riktning.

Figur 8. Landhöjning Färnaområdet.

Kvalitetsmål

Fornlämningarna ska vara väl synliga. Träd och buskar som skadar fornminnena ska tas bort.

- Gravfälten hålls väl synliga och bevarade med bete och/eller slyröjning.
- Områden med röjningsrösen och fossila åkrar hålls öppna och bevarade med bete och/eller slyröjning.
- Husgrunder hålls väl synliga och bevarade med bete och/eller slyröjning.
- Om möjligt skapa siktgator

Åtgärdsförslag:

- För att synliggöra fornlämningar bör en initial större röjning ske av sly och gallring av träd.
- Årlig röjning av sly och buskar. Sly hålls efter genom bete och/eller slyröjning. Särskilt nypon och hassel hålls efter.
- Enstaka träd och buskar som inte skadar fornlämningarna eller begränsar sikten kan stå kvar.
- Bete är tillåtet under tiden 15 april till 1 december. Trampskador ska undvikas.
- Övergångsutfodring är tillåten under två veckor på våren och två veckor på hösten.

Skötselområde 1

Beskrivning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

I västra delen av skötselområdet ligger ett yngre järnåldersgravfält drygt 50*15-20 m (Ö-V) med 8 synliga gravar i form av runda övertorvade stensättningar mellan 3-7 m i diameter (L2017:6161, RAÄ Estuna 78:1). Vid tidigare tillfälle har ett 10-tal gravar noterats men på grund av växtlighet har endast 8 noterats i fält våren 2022. En stensättning har skadats av äldre grustäkt. Inom samma område finns 3 sentida husgrunder, drygt 3,5*3,5-9*14 m stora, som består av enkla rader 0,2-0,5 m stora gråstenar och 0,1-0,2 m h varav en har synliga hörnstenar. En av husgrunderna har rester efter en spismur (L2017:6160, RAÄ Estuna 78:2). Ca 100 meter NÖ om gravfältet finns område med fossil åkermark, 120 m i diam. Inom området finns stensträngar, röjda ytor samt ett tiotal röjningsrösen. Området ger intryck av att vara av äldre, möjligen forntida karaktär, genom dess närhet till gravar och liknande fossila åkermarkområden (L2017:6017 RAÄ Estuna 188:1).

I den östra delen av skötselområde 1 finns två stensättningar (Raä Estuna 190:1 och 2) drygt 5 m i diameter placerade på en morän- och bergås beväxt med sly och barrträd.

Åtgärdsförslag:

- Flytta staketstolpe från grav på gravfält RAÄ Estuna 78:1.
- Årlig röjning av sly och buskar. Sly hålls efter genom bete och/eller slyröjning. Särskilt nypon och hassel hålls efter.
- Enstaka träd och buskar som inte skadar fornlämningarna eller begränsar sikten kan stå kvar.
- Bete är tillåtet under tiden 15 april till 1 december. Trampskador ska undvikas.

Skötselområde 2

Beskrivning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Inom området finns två lämningar. Vid schaktundersökningar framkom dels en möjlig fornlämning i form av boplatslämning ca 7x4 m stort och 0,2 m djupt kulturlager vari fynd av folkvandringstida bronsfibula, keramik och bränd lera framkommit (L2017:6317, Estuna 191:2). Drygt 100 m norrut inom samma åkermark framkom ytterligare ett kulturpåverkat lager, 3x3 respektive 3,15 m stora med fynd av bränd lera utan synlig anläggning (Estuna 193:1).

Skötselområde 2c

Beskrivning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Inom en öppen gräsmarksyta i gränsen till barrskog i sydost ligger ett grav- och boplatsoområde (L2017:6420, Estuna 106:1). Boplatsoområde ligger i sydsluttning

på sandig lättdränerad mark som indikerar förhistoriska boplatser. Denna är dock utan synlig anläggning men har vid inventering visat omrört kulturlager, 5x5 m stort med fynd av brända ben och bränd lera. Gravområdet ligger i direkt anslutning i skogsområdet. I samband med fältinventering identifierades endast ett röse och två övertorvade stensättningar. Röset är drygt 11 meter i diameter och stensättningar 5 m i diameter. Röset är starkt omplockat. Vid tidigare tillfälle ha flera stensättningar noterats men på grund av växtlighet har endast dessa tre noterats i fält.

Skötselområde 3a

Beskrivning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Inom skogsområdet finns gravfält, röse och ett flertal stensättningar. Gravfältet omfattar ca 180x30 m område i NV-SÖ-riktning placerad i sluttande skogsklädd moränbacke. Vid undersökning år 1991 identifierades 13 övertorvade runda stensättningar mellan 3-10 m i diameter (L2017:6877 RAÄ Estuna 191:1). Drygt 50 meter öster om gravfältet och i anslutning till skogsväg ligger en övermossad ensamliggande rund stensättning på drygt 8 m i diameter (L2017:4861, Estuna 152:1).

Strax intill en mindre skogsstig på sydsluttning av moränhöjd ligger ett röse och två stensättningar (L2017:6894:Estuna 79:1, L2017:6336 Estuna 79:2, L2017:6149 Estuna 79:3). Röset är ca 7 m i diameter med synlig kantkedja i södra delen. Röset har stor grop i mitten som exponerar ett par stora hällar. Intill ligger de två övermossade stensättningarna på drygt 5 och 6 meter i diameter. I korsningen mellan skogsväg och Roslagsleden ligger ytterligare ensamliggande stensättning, placerad invid ett stort stenblock, drygt 6 m i diameter med 0,5 m stora stenar som bildar en form av kantkedja (L2017:6876 Estuna 191:3).

I naturreservats östra del och på vänster sida om Roslagsleden ligger en övrig kulturhistorisk lämning (L2017:7169 Estuna 196:1). Tidigare har denna beskrivits som stensättning men vid fältinventering våren 2022 omdefinierad till fornlämningsliknande lämning, 3 m diam och 0,2-0,3 m h bestående av 0,1-0,4 m skarpkantade st övermossade stenar. Intill och N om stensamlingen är ett block, 2 m diam från vilket stensamlingen slagits. Enligt tidigare besiktning ska även en lämning 50 m S om denna ha iakttagits vilket nu inte kan ses.

Skötselområde 5b

Beskrivning av fornlämningar och övriga kulturhistoriska lämningar

Område med fossil åkermark, 130x120 m (N-S), bestående av cirka tre bassängformade åkerytor, 10-30 m diam, begränsade av stensträngar och röjningsrösen (L2017:5999, RAÄ Estuna 197:1). Åkerytornas karaktär av "Celtic fields" antyder möjlig järnålderskaraktär för området. Området är av liknande

karaktär som intilliggande område med fossil åkermark vilket innebär att åkerytorna troligen tillkommit under järnåldern. I S delen är rastplats med skärmtak.

I anslutning till bebyggelse och längs Roslagsleden finns ett område med fossil åkermark (L2017:2930 Estuna 221) och ett boplatsoområde, 80x45 m (N-S), bestående av 2 husgrundsterrasser ca 7x10 meter, varav en är relativt välbevarad, samt 2 härdar (L2017:7020 Estuna 192:1). Vid arkeologisk förundersökning utfördes C14-datering av stolphål som gav yngre romersk järnålder – folkvandringstid. Området med fossil åkermark sträcker sig över yta på drygt 80x65 m (N-S) och är delundersökt där det framkom 30 röjningsrösen ca 4-8 m i diameter och stenröjda ytor. Röjningsrösen är placerade mellan stenröjda ytor. De stenröjda ytorna är terränganpassade i moränmark inom större delen av fornlämningsområdet. Har huvudsakligen röjts och odlats under tidig modern tid. Består även av naturligt stenfria ytor med odlingslager som också odlats under romersk järnålder - folkvandringstid. Framkom vid särskild undersökning. Gränsen till Färsna naturreservat löper över båda dessa fornlämningsytor.

8. Friluftsliv

Beskrivning

Området är ett mycket värdefullt friluftsområde för boende i Norrtälje stad samt för besökare utifrån. Området ligger på gång- och cykelavstånd Norrtälje stads centrum. Området bjuder in till vandring, sport och naturstudier i en nära kontakt med skogens lugn. Roslagsleden har en mycket populär sträcka genom i princip hela naturreservatet och på flera håll finns andra lättillgängliga stigar. Här finns också ett belyst motionsspår (elljusspår) för löpning och gång. Det finns också flera markerade stigar med information. Färsnastigen utgår från Färsna gård och går i en slinga norr om gården och har skyltar med information om natur och kultur. Vilses stig, i skogsbrynet öster om Färsna gård, är en kort stig för barn med information om vad man ska göra om man går vilse. Naturreservatet ligger nära Vigelsjö naturreservat vilket skapar möjlighet för en bredd av naturupplevelser och långa sträckor för vandring, löpning och cykling. Vintertid spåras elljusspåret med skidspår för allmänhetens åkning när snön tillåter. I skogen finns flera vindskydd med grillplats och bänkar eller bord. Det finns också en skogslekplats och ett mindre utegym. Ridning förekommer sparsamt i området. I området finns markerat cykelspår och området är en populär mountainbikeskog. Om behov finns har förvaltaren i framtiden möjlighet att hänvisa cyklister till andra cykelspår än de som idag är markerade. Besöksparkering till naturreservatet finns intill gården. Här finns också naturskola, 4H-gård, toaletter, veterantraktorutställning, trädgård och odlingar, café och lekplats för barnen. Tältning är tillåtet i hela naturreservatet enligt allemansrätten.

Bevarandemål

Gränsmarkeringen för området är i gott skick. Området är tillgängligt för besökare att bedriva olika typer av friluftsjaktiteter och naturpedagogiska verksamheter. Parkering, stigar och andra friluftsanläggningar är i gott skick. Leder, stigar, anordningar och anläggningar ska vara anpassade så att de uppfyller funktionen att underlätta besökarnas möjlighet att ta del av och uppleva området. De ska även ha funktionen att styra slitage från besökare till lämpliga marker samt att minimera påverkan på störningskänsligt växt- och djurliv. På sikt kan en plan behöva tas fram för att underlätta samexistens mellan de olika typerna av leder samt kanalisera störning och slitage. Antalet iordningsställda eldningsplatser, vindskydd och dess utformning och placering ändras och utvecklas vid behov. De aktuella eldningsplatserna ska framgå för besökaren. Det vore positivt om vissa delar av naturreservatet anpassades för personer med funktionsnedsättning. Gården sköts enligt beskrivet under punkt 6 ovan.

Skötselåtgärder

Utmärkning och underhåll av naturreservatets gränser. Informationstavlor tas fram med aktuell information om reservatet och dess olika värden och de underhålls och uppdateras vid behov. Stigar markeras och skyltas. Riskträd intill stigar tas bort och lämnas som död ved där det är möjligt med hänsyn till naturvärden. Roslagsleden underhålls regelbundet och om behov föreligger dras den om. Vid eventuell stängsling ska stängselgenomgång i anslutning till Roslagsleden och andra stigar anordnas. Skyltning och markering av led ska regelbundet ses över. Ledmarkering ska följa nationellt ramverk för markering av vandringsleder. Bänkbord och eldstäder placeras ut och underhålls. Anläggning och underhåll av anordningar för friluftslivet och naturpedagogisk verksamhet sker regelbundet. Informationsskyltar om fornminnena sätts upp. Eventuell tillgänglighetsanpassning utförs.

Sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Denna tabell utgör underlag och stöd för förvaltaren vid planering av åtgärder i Färsna naturreservat.

Åtgärd	Frekvens/Tidpunkt	Skötselområde	Prioritet
Information hemsida	Vid beslut		1
Gränsmarkering	Inom 1 år efter beslut	Reservatsgräns	1
Informationsskyltar NR	Inom 1 år efter beslut	Enligt friluftskarta, bilaga 2	1
Underhåll av friluftsanläggningar	Vid behov		1
Underhåll fornminnen	Vid behov		
Bete av naturbetesmarker	Årligen (betesfria år får ingå)	1	1
Bete av skogsbeten	Anpassas, ska ske extensivt och inte nödvändigtvis varje år.	1,3,4,5	1
Restaurering och skötsel av skogsbete	Vid behov	1,3,5	1
Röjning vedväxter av igenväxningskaraktär samt röjning/dragning av örnbräken	Vid behov Örnbräken ska röjas maskinellt 1 gång/säsong eller 2-3 gånger/säsong om det görs för hand.	1, 5b	1
Slåtter och bortförsel av hö	Årligen	2b, 2c	1
Återhamling/hamling	Inom 5 år efter beslut	1, 2, 6	1
Friställning av träd	Inom 5 år efter beslut	1, 3	1
Återinföra bete/skogsbete, stängsling av nya beteshagar	Inom 5 år efter beslut	Hela eller delar av 2, 3, 4, 5	2
Skötsel av bryn/åkerholmar; gynna blommande/bärande buskar och träd samt andra värdefulla lövträd.	Vid behov	2, 3	2
Restaurera och återinföra slåtter på gammal tomtmark i sydöst	Årligen	5b	2
Tillskapande av solbelysta sandblottor	Inom 5 år efter beslut		2
Underhåll av diken	Vid behov	2	2
Röja, fälla eller ringbarka barrträd runt stora lövträd	Inom 5 år efter beslut samt vid behov	3, 5	2
Hydrologisk utredning	Inom 5 år efter beslut	4	2

Igenläggning av diken i sumpskogar (efter hydrologisk utredning)	Inom 5 år efter beslut	4	2
Renovering av befintliga gårdsgårdar. Eventuellt i samband med kurs på Färsna gård.	Vid behov	1, 6	2
Nya gårdsgårdar som ersätter moderna stängsel. Eventuellt i samband med kurs på Färsna gård.	Vi behov	1, 6	3
Restaurera och underhålla befintliga grod-/salamandervatten	Inom 5 år efter beslut	1,2,3, 6	2
Skapa grod-/salamandervatten	Inom 10 år efter beslut	2b (östra skogsängen)	3

Källförteckning

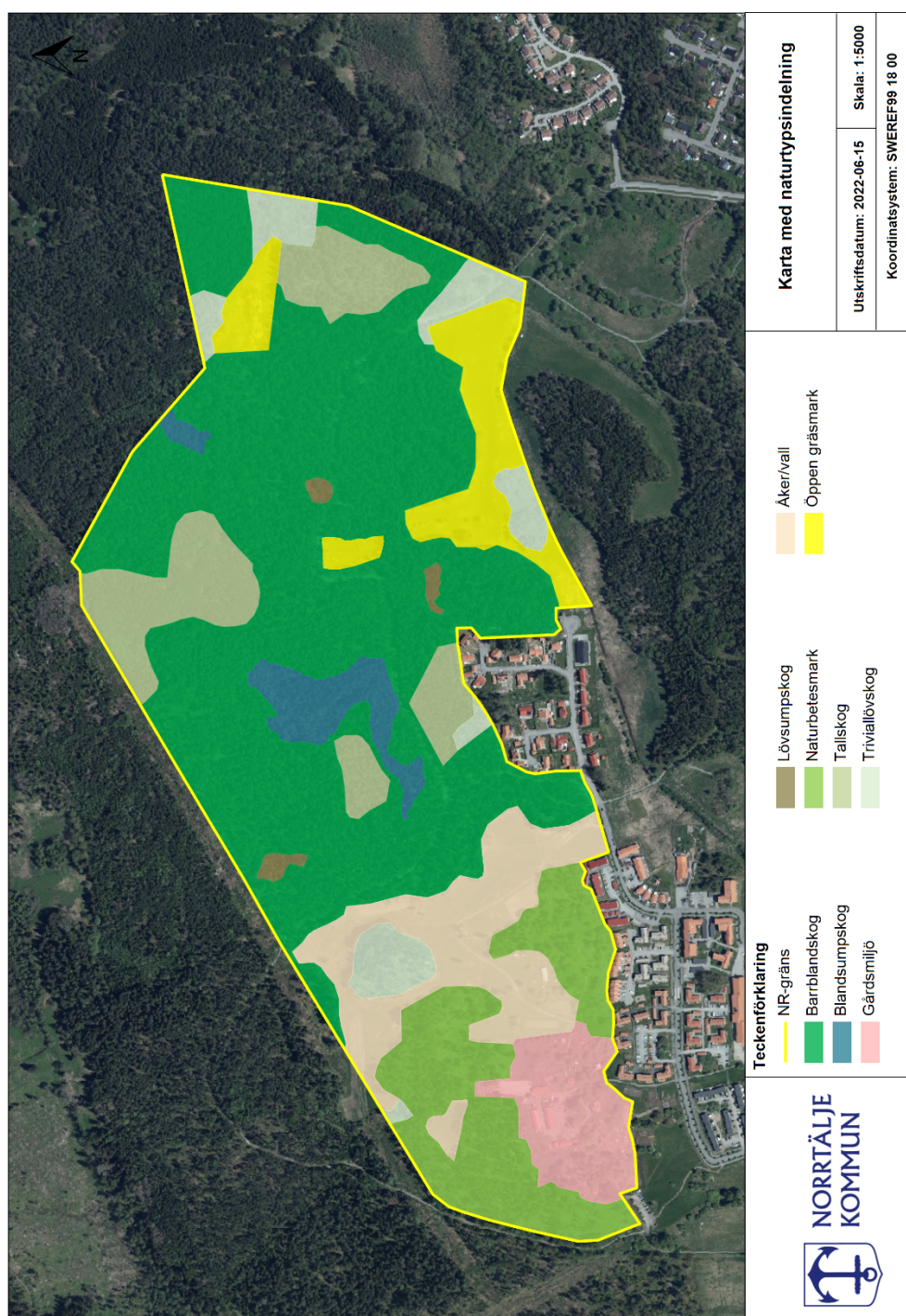
Litteratur

- Andersson Carolina, Arkeologisk rapport, etapp 1 Uppland, Estuna socken, Färsna, 1991
- ArtDatabanken 2015. Rödlistade arter i Sverige 2015. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Bygdeboken förlag, Bygdeboken Norrtälje kommun, 2005
- Ericsson, M. 2011. Färsna – Skötselplan för ett tätortsnära område vid Norrtälje.
- Hallingbäck, T. (red.) 2013. Naturvårdsarter. ArtDatabanken, SLU, Uppsala.
- Jordbruksverket 2005. Indikatorsystem för ängs- och betesmarker.
- Jordbruksverket, rapport 2005:8.
- Kindvall, O. (2019). Grön infrastruktur i Norrtälje stad. Analys och kartläggning av viktiga naturmiljöer 2018. Calluna AB.
- Krikorev, M. 2007. Ängssvampar – inventering av några slåtterängar och naturbetesmarker.
- Lagerin, E. & Von Euler, T. 2020. Groddjursinventering med eDNA-metoden, Färsna, WSP 2020.
- Mustonen, K. 2010. Historisk markanvändning på Färsna gårds inägor och utmarker.
- Naturvårdsverket 2015. Vägledning om utformning av skötselplan.
- Nitare, J. 2000. Signalarter – Indikatorer på skyddsvärd skog. Jönköping, Skogsstyrelsens förlag.
- Nitare, J. 2019. Skyddsvärd skog – Naturvårdsarter och andra kriterier för naturvärdesbedömning. Skogsstyrelsens förlag.
- Norrtälje kommun, PM Förslag till program för Färsna gård, Kommunstyrelsekontoret 1999.
- Norrtälje Naturvårdsstiftelse, 2019, PM Vision för Färsna gård - gemensamt måldokument för gårdens verksamma organisationer
- Oscarsson Ulla, PM om kulturbyggnader, 1975
- Pettersson, M. 2011. Värdefulla naturbetesmarker i Norrtälje kommun.
- Ringö, S. & Tunström, M. 199. Färsna – en resurs i planeringen, Kulturmiljövård i Norrtälje kommun.
- Rydebjörk O. & Hallbäck C. 2022. Tätortsnära Natur i Norrtälje Kommun
- Segerlind, D. & Hedberg, P. 2018. Naturvärdesinventering Norrtälje stad 2018, inventeringsområde 12, Färsna
- Skogsstyrelsen, Hänsynskrävande biotoper, Kärr och småvatten, 2014
- Skogsstyrelsen, objektsblad nyckelbiotoper och naturvärden, 2019

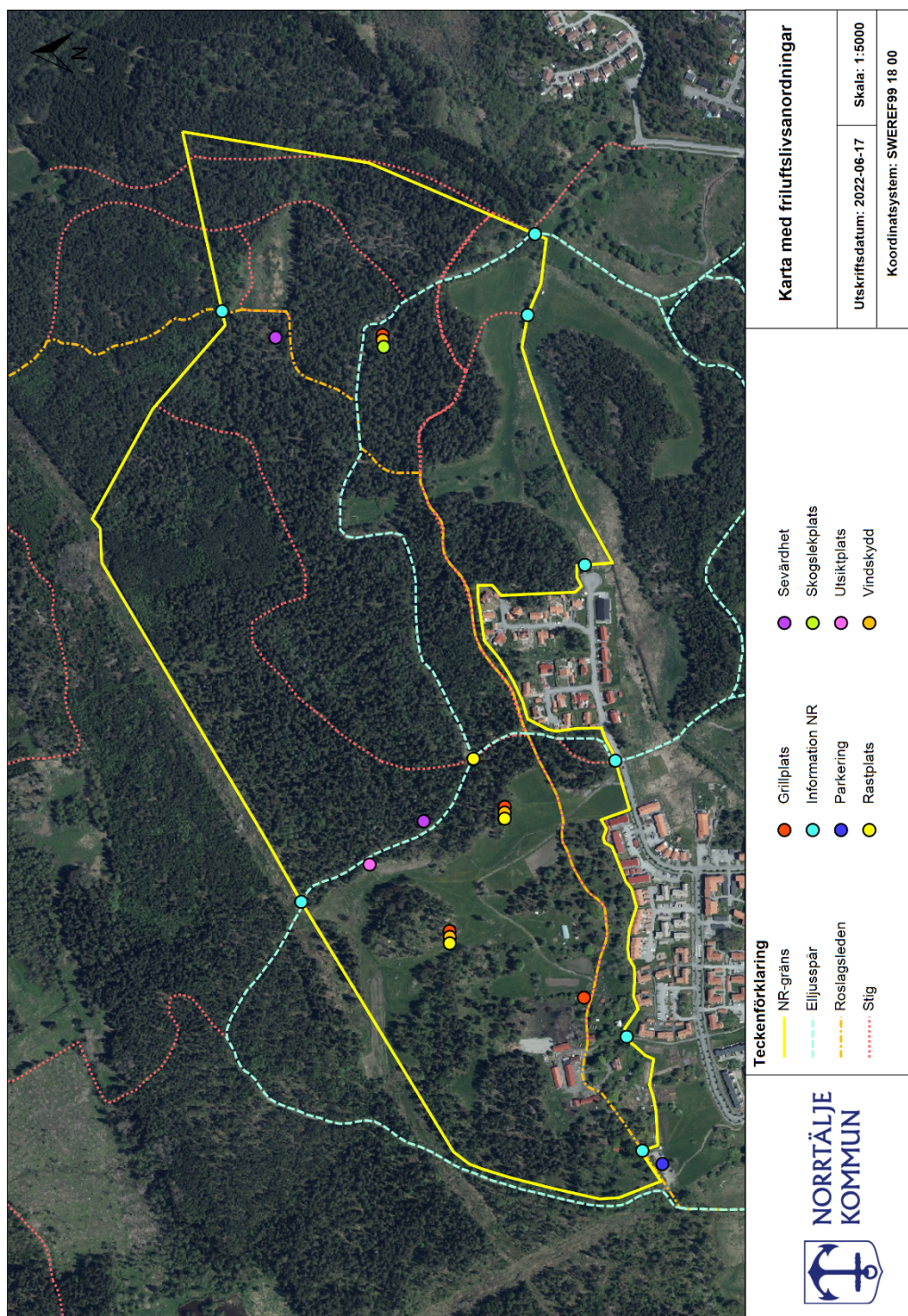
Databaser

- ArtDatabanken. Uttag ur Artportalen (2019-10-03, 2020-04-23, 2022-06-29)
- ArtDatabanken. www.artfakta.artdatabanken.se (2019-10-28)

Bilaga 3A. Karta med naturtypsindelning

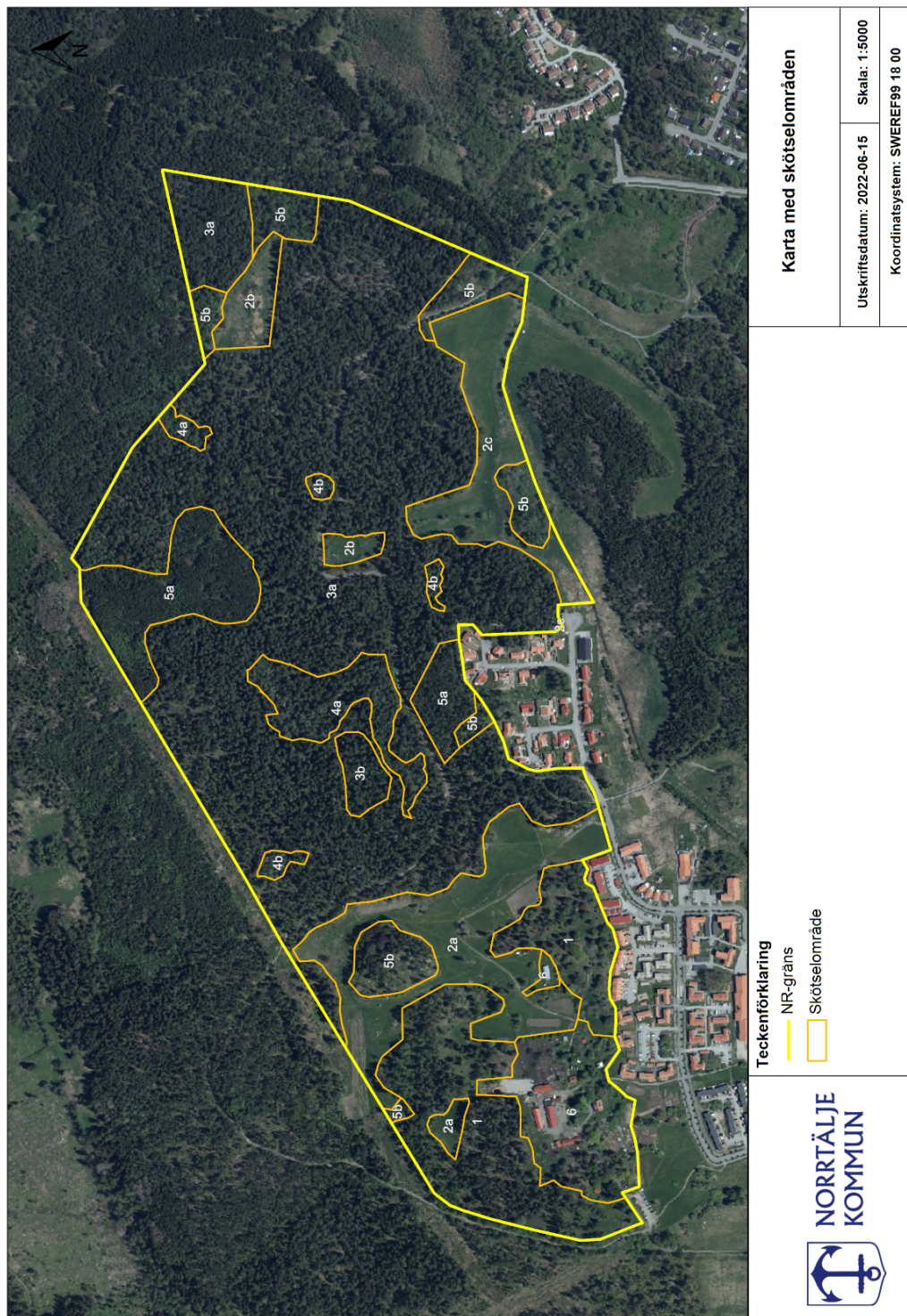

Bilaga 3B. Karta med friluftsanordningar

Bilaga 3C. Karta över skötselområden

Budget Färsna naturreservat

- sammanfattning och prioritering av planerade skötselåtgärder

Denna tabell utgör underlag och stöd för förvaltaren vid planering av åtgärder i Färsna naturreservat.

Åtgärd	Frekvens/Tidpunkt	Skötselområde	Prio	Uppskattad investeringskostnad	Uppskattad kostnad engångs-åtgärder	Uppskattade årliga kostnader	Genomförande år
Gränsmarkering	Inom 1 år efter beslut	Reservatsgräns	1	160 000			2022
Gränsmarkering, medfinansiering Naturvårdsverket				-35 000			2022
Informationsskyltar NR	Inom 1 år efter beslut	Enligt friluftskarta, bilaga 2	1	140 000			2022
Informationsskyltar, medfinansiering Naturvårdsverket				-70 000			2022
Återinföra bete/skogsbete, stängsling av nya beteshagar	Inom 5 år efter beslut	Hela eller delar av 2, 3, 4, 5	2	300 000			2024
Invigning naturreservat	Inom 1 år efter beslut		1		10 000		2023
Friställning av träd	Inom 5 år efter beslut	1, 3	1		40 000		2023
Skötsel av bryn/åkerholmar; gynna blommande/ bärande buskar och träd samt andra värdefulla lövträd.	Vid behov	2, 3	2		50 000		2023
Tillskapande av solbelysta sandblottor	Inom 5 år efter beslut		2		20 000		2023
Röja, fälla eller ringbarka barrträd runt stora lövträd	Inom 5 år efter beslut samt vid behov	3, 5	2		40 000		2023
Restaurering och skötsel av skogsbete	Vid behov	1,3,5	1		100 000		2024
Restaurera och underhålla befintliga grod-/salamandervatten	Inom 5 år efter beslut	1,2,3, 6	2		150 000		2024
Skapa grod-/salamandervatten	Inom 10 år efter beslut	2b (östra skogsängen)	3		100 000		2024

Hydrologisk utredning	Inom 5 år efter beslut	4	2		50 000		2025
Igenläggning av diken i sumpskogar (efter hydrologisk utredning)	Inom 5 år efter beslut	4	2		200 000		2025
Bete av naturbetesmarker	Årligen (betesfria år får ingå)	1	1			20 000	
Bete av skogsbeten	Anpassas, ska ske extensivt och inte nödvändigtvis varje år.	1,3,4,5	1			20 000	
Röjning vedväxter av igenväxningskaraktär samt röjning/dragning av örnbräken	Vid behov Örnbräken ska röjas maskinellt 1 gång/säsong eller 2-3 gånger/säsong om det görs för hand.	1, 5b	1			30 000	
Slätter och bortförsel av hö	Årligen	2b, 2c	1			60 000	
Återhamling/hamling	Inom 5 år efter beslut	1, 2, 6	1			20 000	
Restaurera och återinföra slätter på gammal tomtmark i sydöst	Årligen	5b	2			20 000	
Underhåll av diken	Vid behov	2	2				
Renovering av befintliga gårdsgårdar. Eventuellt i samband med kurs på Färsna gård.	Vid behov	1, 6	2				
Nya gårdsgårdar som ersätter moderna stängsel. Eventuellt i samband med kurs på Färsna gård.	Vi behov	1, 6	3				
Information hemsida	Vid beslut		1				
Underhåll av friluftsanläggningar	Vid behov		1				
Underhåll fornminnen	Vid behov						
Total kostnad, kr				495 000 netto	760 000	210 000	